[...]ЫЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 154 (13470)
1971 оной июлиин 2, пятница

Сэн 2 мүнгэн







КПСС-эй Центральна Комитедһээ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумһээ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведһээ

Замбуулинай дайдые шэнжэлгые хүгжөөлгэдэ шэнэ томо шата боложо үгэһэн дэлхэйе тойрон дабшадаг «Салют» гэжэ залан жолоодогдодог түрүүшын станцяар ниидэлгын программые түгэсхэһэнэйнгөө һүүлээр, «Союз-11» гэжэ онгосоор Газарта бусахадаа, 1971 оной июниин 30-да эрэлхэг зоригто космонавтнууд, КПСС-эй гэшүүд, онгосын командир подполковник Добровольский Георгий Тимофеевич, борт-инженер Советскэ Союзай Герой Волков Владислав Николаевич, инженер-туршалгаша Пацаев Виктор Иванович усалтан наһа бараа гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет гүнзэгы ехэ шаналал гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет хадаа манай Эхэ ороной гайхамшаг хүбүүдэй гээгдэһэнтэй дашарамдуулан, партитаяа, бүхы совет арадтай хамта гүнзэгы ехээр гашуудана, тэдэнэй бүлэнэртэ үнэн зүрхэнһөө шаналалаа мэдүүлнэ.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

ДОБРОВОЛЬСКИТАН Тимофей Трофимовичта, Мария Алексеевнада, Людмила Тимофеевнада

Танай хүбүүн ба хани нүхэр, эрэлхэг зоригто лётчик-космонавт, «Союз-11» онгосын командир, хатуужал түгэс, зориг ехэтэй коммунист, совет арадай үнэн сэхэ хүбүүн, Советскэ Союзай Герой Добровольский Георгий Тимофеевичэй усалтан наһа бараһан тушаа гүнзэгы ехээр гашууданабди.

Эсэгэ орондоо, совет арадтаа үнэн сэхээр алба хэхэ хэрэгтэ Георгий Тимофеевич бүхы ами наһаяа зорюулаа. Тэрэнэй ами наһан коммунизмын илан мандалгын аша туһада габьяа гаргалгада совет хүнүүдые хододоо зоригжуулдаг байхал.

Манай үнэн зүрхэнэй шаналалые хүлеэн тогтоожо абыт.

Л. БРЕЖНЕВ. Н. ПОДГОРНЫЙ, А. КОСЫГИН.

ВОЛКОВТОН Николай Григорьевичто, Ольга Михайловнада, Людмила Александровнада

Танай хүбүүн ба хани нүхэр, СССР-эй лётчик-космонавт, Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хоёр дахин хүртэгшэ, «Союз-11» гэжэ онгосын эрэлхэг зоригто экипажай гэшүүн Владислав Николаевич Волковой сагһаа урид наһа баралга маанадые гүнзэгы ехээр гашуудуулба.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ агууехэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэргэжэлээ зорюулһан Коммунис партиин гэшүүн Владислав Николаевичай гайхамшаг ами наһан коммунизмын илан мандалгын аша туһада габьяа гаргалгада шэнэ үетэниие хододоо зоригжуулдаг байхал.

Манай үнэн зүрхэнэй шаналалые хүлеэн абыт.

Л. БРЕЖНЕВ, Н. ПОДГОРНЫЙ, А. КОСЫГИН.

ПАЦАЕВТАН Мария Сергеевнада, Вера Александровнада

Танай хүбүүн ба хани нүхэр эрэлхэг зоригто лётчик-космонавт, «Союз-11» онгосын инженер-туршалгаша, Советскэ Союзай Герой Виктор Иванович Пацаевай сагһаа урид наһа бараһантай дашарамдуулан, манай эгээн лэ үнэн зүрхэнэй шаналалые хүлеэн тогтоожо абыт.

Таанадта хайрата хүн, дүлэтэмэ патриот, коммунист тухай дурасхаал совет хүнүүдэй сээжэ зүрхэндэ хододоо хадуугдажа ябахал. Хүндэ хүшэр гашуудалые таанадтай хубаалдалсанабди.

Л. БРЕЖНЕВ, Н. ПОДГОРНЫЙ, А. КОСЫГИН.

КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет иигэжэ **тогтообо:**

Лётчик-космонавтнууд Г. Т. Добровольскиин, В. Н. Волковой, В. И. Пацаевай усалтан наһа баралгын шалтагаание элирүүлхын тулада правительственна комисси байгуулха.

КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет иигэжэ **тогтообо:**

1. Летчик-космонавтнууд Г. Т. Добровольскиие, В. Н. Волковые, В. И. Пацаевые хүдөөлүүлгэ эмхидхэхын тулада нүхэд А. П. Кириленко (түрүүлэгшэ), Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, Л. В. Смирнов, М. В. Келдыш, А. А. Гречко, С. А. Афанасьев, Л. А. Борисов, В. Ф. Промыслов, В. А. Шаталов, М. П. Георгадзе, М. С. Смиртюков гэгшэдһээ бүридүүлэн правительственна комисси байгуулха.

2. Г. Т. Добровольскиие, В. Н. Волковые, В. И. Пацаевые Улаан талмай дээрэ Кремлиин ханын дэргэдэ хүдөөлүүлхэ.

Летчик-космонавтнууд Г. Т. Добровольскиие, В. Н. Волковые, В. И. Пацаевые хүдөөлүүлгэ эмхидхэхэ правительственна комиссиһаа

Наһа бараһан Георгий Тимофеевич Добровольскитой, Владислав Николаевич Волковтой, Виктор Иванович Пацаевтай хахасахын тулада Совет Армиин Центральна байшангай (пл. Коммуны, дом 2) Улаан тугта зал соо оролго июлиин 1-дэ 12 часһаа 20 час хүрэтэр үргэлжэлхэ гээд правительственна комисси мэдээсэнэ.

СССР-эй Оборонын министерствэһээ, Совет Армиин ба Далайн-Сэрэгэй Флодой Главна политическэ управлениһээ

«Союз-11» гэжэ онгосын командир подполковник Георгий Тимофеевич Добровольский, бортинженер, Советскэ Союзай Герой, СССР-эй лётчик-космонавт Владислав Николаевич Волков, инженер-туршалгаша Виктор Иванович Пацаев гэгшэдэй Дэлхэйе тойрон дабшаха «Салют» гэжэ научна станци дээрэ һуужа научно-техническэ хэдэн олон шэнжэлгэнүүдые хэжэ дүүргэһэнэй һүүлээр, ниидэлгээ түгэсхэхэ үедөө усалтан наһа бараһан тушаа ехээр шаналжа байһанаа СССР-эй Оборонын министерство ба Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой Главна политическэ управлени Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй албатанда мэдээсэнэ, мүн усалтан наһа барагшадай гэр бүлыхидтэ үнэн зүрхэнэй шаналалаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Дэлхэйе тойрон ниидэхэ түрүүшын научна станци дээрэ һуужа, гайхамшаг туршалга хэһэн, онсо гайхамшаг габьяагаараа Эхэ ороноо, совет эрдэм наукые алдаршуулһан баатар-космонавтнуудай усалта үхэл тушаа совет сэрэгшэд гүн ехээр шаналжа байна.

СССР-эй ОБОРОНЫНМИНИСТЕРСТВО. СОВЕТ АРМИИН БА ДАЛАЙН-СЭРЭГЭЙ ФЛОДОЙ ГЛАВНА ПОЛИТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИ.

ВЛКСМ-эй ЦК-һаа

Замбуулинай баатарнуудай усалтан наһа баралгые комсомолшууд болон залуушуул гүнзэгы ехэ гашуудалтайгаар шаналба. Угаа ехэ хүндэ гээлтэ болоо.

СССР-эй лётчик-космонавтнууд Георгий Тимофеевич Добровольский, Владислав Николаевич Волков, Виктор Иванович Пацаев түрүүлэн зам табигшад, дэлхэйе тойрон дабшадаг научна станциин түрүүшын экипаж болоно. Дэлхэйе тойрон дабшадаг түрүүшын залан жолоодогдодог лаборатори соо тэдэнэй хэһэн хүдэлмэри эрдэм ухаа ба арадай ажахые хүгжөөлгын аша туһада тааруугаар замбуулинай дайдые саашадань шэнжэлэн мэдэхэ шэнэ хараа замуудые нээжэ үгэнэ.

Г. Т. Добровольскиин, В. Н. Волковой, В. И. Пацаевай үзэгдөө дуулдаагүй ниидэлгэ эрэлхэг зориг гаргалгын гайхамшаг жэшээ, баатаршалгын, Коммунис партиин хүмүүжүүлһэн, комсомолой хүмүүжүүлһэн хүнүүдэй үзэл сурталай талаар ехэ хатуужалтай байлгын эли тодо гэршэ болоно. Тэдэнэртэ бэрхэтэй ба хүндэтэй даабари Эхэ оромнай, партимнай даалгаа. Эдэ даабаринуудые тэдэнэр нэрэтэй солотойгоор дүүргээ. Замбуулин юртэмсые шэнжэлэн мэдэхэ хүнгэхэн бэшэ замдахи бүхы томо томо туйлалтануудай түүхэдэ эрэлхэг зоригто космонавтнуудай нэрэнүүд эрхим һуури эзэлхэ.

Г. Т. Добровольскиин, В. Н. Волковой, В. И. Пацаевай толотомо ами наһан ба габьяа ленинскэ комсомолдо, совет залуушуулда Эхэ орондоо хизаарлашагүй үнэн сэхээр алба хэлгын мартагдашагүй жэшээ, баатаршалга ба эрэлхэг зориг гаргалгын жэшээ хододоо болодог байха, коммунизмын илан мандалгын аша туһада шэнэ амжалтануудые туйлахыень эдир залуу хүбүүд, басагадые уряалдаг байха.

ВЛКСМ-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ЛЁТЧИК-КОСМОНАВТ Г. Т. ДОБРОВОЛЬСКИДО СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Замбуулинай шэнэ түхеэрэлгые — дэлхэйе тойрон дабшадаг «Салют» гэжэ станциие ба «Союз-11» гэжэ транспортна онгосые туршахадаа, баатаршалга, эрэлхэг зориг ба шэн габьяа гаргаһанайнь түлөө лётчик-космонавт **Добровольский** Георгий Тимофеевичтэ (наһа бараһан) **Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 30.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙ, СССР-эй ЛЁТЧИК-КОСМОНАВТ В. Н. ВОЛКОВЫЕ АЛТАН ОДОН ГЭЖЭ ХОЁРДОХИ МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Замбуулинай шэнэ түхеэрэлгые — дэлхэйе тойрон дабшадаг «Салют» станциие ба «Союз-11» гэжэ транспортна онгосые туршахадаа, баатаршалга, эрэлхэг зориг ба шэн габьяа гаргаһанайнь түлөө Советскэ Союзай Герой, СССР-эй лётчик-космонавт **Волков** Владислав Николаевичые (наһа бараһан) **«Алтан одон»** гэжэ **хоёрдохи медаляар** шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 30.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ В. И. ПАЦАЕВТА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Змабуулинай шэнэ түхеэрэлгые — дэлхэйе тойрон дабшадаг «Салют» гэжэ станциие ба «Союз-11» гэжэ транспортна онгосые туршахадаа, баатаршалга, эрэлхэг зориг ба шэн габьяа гаргаһанайнь түлөө летчик-космонавт **Пацаев** Виктор Ивановичта (наһа бараһан) **Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1971 оной июниин 30.

БЭЛШЭЭРИИН ҮЕДЭ—ЦЕНТНЕР МЯХАН

Үнгэрэгшэ жэлдэ XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой малшан Геннадий Дулмаев 120 гаран эрэ хашарагуудтай Хамниин эхин гэжэ холын бэлшээридэ гараад, малаа һайса таргалуулжа, аймаг дотороо эрхимлэһэн юм. Зунай һарануудта хашараг бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдээ 1100—1200 граммаар нэмээжэ байһан.

Мүнөө жэлдэ залуу малшан баһал гүрэндэ худалдагдаха 120 эрэ хашарагуудтай Хамниингаа эхиндэ гараа һэн. Сүүдхэдэ хашараг бүхэнэй шэгнүүрые килограммһаа бага бэшээр нэмээхэ социалис уялга абаһан юм.

Үнгэрэгшэ хабартаа, зунай эхеэр хүйтэн байжа, хүдөөгэй бэлшээриин ногоон муу байгаа. Зуһаланда бууһанһаа хойшо һара тухайтай саг соо хашарагууд ногоондо садаагүй, июниин хахадһаал хүшэлжэ, мяхаяа дүүргэжэ, таргалжа захалһан байна. Сагорой болоһон ушарһаань нүхэр Дулмаев хашарагуудаа үдэр, һүнигүй тооной бэлшээжэ, түргэнөөр таргалуулхаяа оролдоно. Һүүлэй үедэ хашараг бүхэн сүүдхэдээ шэгнүүрээ килограммһаа үлүүгээр дээшэлүүлжэ, үдэртөө центнерһээ үлүү мяхан гүүртэдэ нэмэнэ.

Үглөөнэй үүрээр бэлшээгдэһэн хашарагууд үдэр дүүрэн эдеэлээд, үдэшын харанхы болотор бэлшээридэ ябуулагдана.

— Зун хахадлаха дүтэлөө. Үлөөшэ саг соо малаа һайса таргалуулжа, намар болотор мүнөөнэйнь шэгнүүр дээрэ үшөөл центнер—центнер мяха нэмээлгэхэ зэргэтэйб,—гэжэ Геннадий хэлэнэ.

Манай корр.
Захааминай аймаг.

СОШОРДОМО ДОХЁО

УЯЛГА ӨӨРӨӨ ДҮҮРГЭГДЭХЭГҮЙЛ

Зуһаланда буухын урда тээ Арбижалай фермэдэ совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар һаалишад, малшадай суглаан боложо, тэдэнэр зунай һарануудта һү ехээр һаахын тула юу хэхэб гэжэ хөөрэлдэһэн, тодорхой уялгашье абаһан байгаа.

Тиигээд фермынхид зунай бэлшээриин дүрбэ һарада үнеэн бүриһөө 1000 килограмм һү һааха гэһэн социалис уялга абажа, совхозойнгоо бүхы һаалишад, малшадые социалис мүрысөөндэ уряалаа һэн. Энэ уялгаяа дүүргэхын тула малаа түхэреэн сүүдхэдэ һайнаар адуулхын хажуугаар, бэлшээриин ногооной һайса ургатарнь, июнь соо үнеэдтэ һаагдаһан һүнэйнь литр бүхэндэ 300 грамм талха тариянай зүйл, 10 литр бурдууг эдюулхэ гэжэ хараалагдаа бэлэй. Энэ талаар совхозой директоршье али болохоор туһалхабди, талха тариянай зүйл таһалдуулангүйгөөр үгэжэ байхабди гэжэ найдуулаа һэн.

Мүнөө Арбижалай фермэ зуһаландаа бууһаар хахад һараһаа үлүүтэй боложо байна. Һүншье горитой һаагдадаг боложо эхилээ. Хэрбээ үбэлэйнгөө байрада байхадаа фермэ бүхыдөө сүүдхын 1400 гаран килограмм һү һаадаг һаа, зуһаланда бууһанһаа хойшо үдэрэй 1500—1600 килограмм хүрэтэр һү һаана.

— Энээнһээ үшөөшье ехэ һү һааха аргатай байгаабди. Теэд зунай эхеэр эндэмнай хура бороо ёһоор ороогүй, түрүүшээр бэлшээриин ногоон муушаг байгаа. Хэрбээ түрүүн хэлсэһэнэйнгээ ёһоор малаа үдэр һүнигүй адуулхын хажуугаар талха тариянай зүйл эһээжэ, уһанда худхажа эдээлүүлээ, бурдууг уулгаа һаамнай, үнеэн бүриһөө адагынь 9—10 килограмм һүн һаагдахаһэн, харин мүнөө тэрэмнай 7 килограммһаа дээшэ гаранагүй,—гэжэ фермын түрүү һаалишан Ц-Д. Цыденова хэлэнэ.

Зүб лэ хэлэнэ. Фермынхидэй зуһаланда бууһанһаань хойшо талха тариянай зүйл яһала асарагдабашье, тэрэниие буйлуулха, эһээхэ запарник тодхогдоогүй байһан дээрэһээ тэрэ тэжээлынь мүнөө хүрэтэр үхэр малда эдюулэгдээгүй хэбтэнэ. Бурдууг хоёр дахин машинаар асарагдаад, тэрэньшье болюулагдашоо.

Фермын зуһалангай байрашье задагай зайдан, дутуу дунда юумэн олон. Эндэ 60 гаран нарай тугал бии юм. Тэдээндэ сарай һарабшашье түхеэрэгдээгүй, бэлшээхэ тээлнигшье баригдаагүй.

Эрхирэгэй совхозой дирекци, партком фермын зуһалангай байрада улаан булан түхеэрхэ, тэндэнь радиоприёмник тодхожо үгэхэбди гэжэ гоё гоёор найдуулһан байгаа. Теэд тэрэньшье мүнөө хүрэтэр хүсэлдөөдүй.

— Нёдондошье фермымнай зуһалангай байдал баһал иимэрхүү байһан юм. Эндэмнай медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд ябадаггүй, автолавкашье үнинэй харагдаагүй, — гэжэ малшад хэлэнэ.

Фермын һаалишад, малшад хилээмэ асархаяа аяар Онохой тосхон ошохо баатай болоно. Заримандаа тэндэ ошохо гэхэдэнь морин бии аад, тэрээндээ оруулха тэргэгүй байдаг. Һү зөөдэг «ДТ-20» түхэлэй тракторынь ходо эбдэршэнэ.

Иимэ задагай тулюур байдалтай байгаад, зунай үедэ һү ехээр һааха социалис уялгаяа яагаад дүүргэхэ юм. Бэрхэтэйхэн болохоёо байна.

Г. БАЗАРЖАПОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Загарайн аймаг.

СОВЕТ БААТАРНУУДАЙ СОЛО ГАБЬЯА МҮНХЭ!

«СОЮЗ-11» ГЭЖЭ ОНГОСЫН КОМАНДИР
Советскэ Союзай Герой СССР-эй лётчик-космонавт
Георгий Тимофеевич ДОБРОВОЛЬСКИЙ



1971 оной июниин 30-да «Союз-11» гэжэ замбуулинай транспортна онгосын бусажа ябахада, «Салют» гэжэ замбуулин соогуур тойрон ниидэдэг, жолоодогдодог станци дээрэ хэхэ хүдэлмэриингөө программые дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр космонавт, «Союз-11» гэжэ замбуулинай онгосын, «Салют» гэжэ замбуулин соогуур тойрон ниидэдэг станциин командир, Советскэ Союзай Герой, подполковник Добровольский Георгий Тимофеевич усалтан наһа бараба.

Георгий Тимофеевич Добровольский 1928 оной июниин 1-дэ Одессэ городто хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрөө һэн. Авиацида ехэ дуратай байжа, тэрэ түрүүшээр ВВС-эй Одессын тусхай һургуулида, һүүлээрнь летчигуудай Чугуевска сэрэгэй-авиационно училищида һураа. 1950 ондо авиационно училищиие һайнаар дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр ВВС-эй частьнуудта сэрэгэй алба хээ, тэндэ зоригтой летчик, сэрэгшэдые шадамар бэрхээр хүмүүжүүлэгшэ байһанаа харуулаа.

1954 ондо Георгий Тимофеевич Советскэ Союзай Коммунис партиин зэргэдэ ороо, ниитын, политическэ ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаададаг һэн. 1961 ондо ниидэлгын хүдэлмэриһөө таһалдангүй Улаан Тугай ордента Агаарай сэрэгэй академи тэрэ дүүргээ.

Бэлигтэй летчигуудай нэгэн байһан Г. Т. Добровольский космонавтнуудай отрядта ороо. Ниитын үмэнэхи уялгаяа гүнзэгыгөөр мэдэрдэг, ажалдаа онсо дуратай, оролдосотой, эрэлхэг зоригтой, шударгуу бэрхэ байһан ушар замбуулинай онгосонуудай орёо техникые гүнзэгыгөөр шудалха, дэлхэй дээрэ түрүүшээр удаан саг соо тойрон ниидэһэн научна станциин экипажые толгойлхо арга Георгий Тимофеевичтэ олгоо.

«Союз-11» гэжэ онгосын, «Салют» гэжэ замбуулин соогуур тойрон ниидэдэг научна станциин эгээн удаан саг соо ниидэхэ үедэнь тэрэнэй хүтэлбэри доро, тэрэнэй сэхэ хабаадалгатайгаар научно-техническэ туршалгануудай орёо ехэ программа дүүргэгдээ. Энэ ушар замбуулиндахи шэнжэлгые хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай юм.

Совет арадай алдарта хүбүүн, эрэлхэг зоригтой летчик-космонавт, гайхамшагта коммунист, дайшалхы хани, нүхэр тухай һайн һайхан дурасхаал манай зүрхэ сэдьхэлдэ хододоо үлэхэ.

Тэрэнэй нэрэ обог баатар габьяагай, манай агууехэ социалис Эхэ орондо хизааргүй үнэн сэхэ байһанай үльгэр жэшээ хододоо болоҗо, коммунизмын мандан һалбархын аша туһада шэнэ габьяа туйлаха хэрэгтэ уряалан байхал.

Брежнев Л. И., Воронов Г. И., Гришин В. В., Кириленко А. П., Косыгин А. Н., Кулаков Ф. Д., Кунаев Д. А., Мазуров К. Т., Пельше А. Я., Подгорный Н. В., Полянский Д. С., Суслов М. А., Шелепин А. Н., Шелест П. Е., Щербицкий В. В., Андропов Ю. В., Демичев П. Н., Машеров П. М., Мжаванадзе В. П., Рашидов Ш. Р., Устинов Д. Ф., Капитонов И. В., Катушев К. Ф., Пономарев Б. Н., Соломенцев М. С., Смирнов Л. В., Кириллин В. А., Келдыш М. В., Гречко А. А., Афанасьев С. А., Бахирев В. В., Бутома Б. Е., Дементьев П. В., Зверев С. А., Калмыков В. Д., Руднев К. Н., Славский Е. П., Шокин А. И., Конотоп В. И., Сербин И. Д., Савинкин Н. И., Георгадзе М. П., Рябиков В. М., Якубовский И. И., Захаров М. В., Епишев А. А., Крылов Н. И., Батицкий П. Ф., Кутахов П. С., Горшков С. Г., Промыслов В. Ф., Тюлин Г. А., Бурназян А. И., Мороз И. М., Тяжельников Е. М., Борисов Л. А., Смиртюков М. С., Каманин Н. П., Шаталов В. А., Елисеев А. С., Николаев А. Г., Береговой Г. Т., Николаева-Терешкова В. В., Леонов А. А., Титов Г. С., Попович П. Р., Быковский В. Ф., Феоктистов К. П., Егоров Б. Б., Волынов Б. В., Хрунов Е. В., Горбатко В. В., Кубасов В. Н., Филипченко А. В., Севастьянов В. И., Шонин Г. С., Рукавишников Н. Н.

«СОЮЗ-11» ГЭЖЭ ОНГОСЫН БОРТ-ИНЖЕНЕР
Советскэ Союзай хоёр дахин Герой СССР-эй лётчик-космонавт
Владислав Николаевич ВОЛКОВ



Замбуулин дэлхэйе эрэлхэг зоригтойгоор шэнжэлэн ашаглагша, СССР-эй лётчик-космонавт Советскэ Союзай хоёр дахин Герой, КПСС-эй гэшүүн Владислав Николаевич Волков бэлиг шадабариингаа һалбаран баларжа байха үедэ наһа бараба.

Владислав Николаевич 1935 оной ноябриин 23-да Москвада түрөө. Дунда һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Москвагай С. Орджоникидзиин нэрэмжэтэ авиационно институтда орожо, 1959 ондо тэрэниээ дүүргэһэнэй удаа конструкторска бюродо хүдэлхөөр томилогдоо һэн. Инженерээр хүдэлхэ зуураа, үйлэдбэриһөө таһалдангүй аэроклуб дүүргээ. 1965 ондо Владислав Николаевич Советскэ Союзай Коммунис партиин зэргэдэ ороо һэн.

Теоретическэ һайн бэлэдхэл, конструкторска бюродо хүдэлһэн ушар замбуулинай онгосонуудые жолоодохо дүй дүршэл шудалха арга тэрээндэ олгоо.

Владислав Николаевич Волков 1969 оной октябрьда «Союз» гэжэ онгосо дээрэ борт-инженер болоҗо, түрүүшынхэе ниидээ һэн. Энэ ниидэлгэнь парти, правительствын зүгһөө үндэрөөр сэгнэгдээ. Ленинэй орден, «Алтан одон» медаль тэрээндэ барюулагдажа, Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

«Союз» ба «Салют» түхэлэй онгосонууд дээрэ тодхогдоһон замбуулинай орёо техникые байгуулха, туршан шалгаха талаар шэн габьяата ажалайнгаа ашаар СССР-эй летчик-космонавт В. Н. Волков замбуулин соогуур жолоодон ниидэлгые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулаа.

«Салют» гэжэ замбуулинай жолоодогдодог станциин борт-инженерээр хүдэлхэ зуураа, станциие, тэндэхи оньһон түхеэрэлгэнүүдые шалгаха, астрономическа, навигационно шэнжэлгын талаар хэдэ хэдэн шухалын шухала научно-техническэ туршалгануудые тэрэ хээ.

Владислав Николаевич Волковые мэдэхэ бүхы хүнүүд эрэлхэг зоригтой космонавт, гайхамшагта хүн, һайн нүхэр гэжэ тэрэнэй дурасхаалые зүрхэндөө хододоо хадуужа абаха.

Тэрэнэй нэрэ обог баатар габьяагай, эрэлхэг зоригой үльгэр жэшээ хододоо болоҗо, манай агууехэ социалис Эхэ ороной алдар суугай аша туһада шэнэ габьяа гаргалгада уряалжа байха.

Брежнев Л. И., Воронов Г. И., Гришин В. В., Кириленко А. П., Косыгин А. Н., Кулаков Ф. Д., Кунаев Д. А., Мазуров К. Т., Пельше А. Я., Подгорный Н. В., Полянский Д. С., Суслов М. А., Шелепин А. Н., Шелест П. Е., Щербицкий В. В., Андропов Ю. В., Демичев П. Н., Машеров П. М., Мжаванадзе В. П., Рашидов Ш. Р., Устинов Д. Ф., Капитонов И. В., Катушев К. Ф., Пономарев Б. Н., Соломенцев М. С., Смирнов Л. В., Кириллин В. А., Келдыш М. В., Гречко А. А., Афанасьев С. А., Бахирев В. В., Бутома Б. Е., Дементьев П. В., Зверев С. А., Калмыков В. Д., Руднев К. Н., Славский Е. П., Шокин А. И., Конотоп В. И., Сербин И. Д., Савинкин Н. И., Георгадзе М. П., Рябиков В. М., Якубовский И. И., Захаров М. В., Епишев А. А., Крылов Н. И., Батицкий П. Ф., Кутахов П. С., Горшков С. Г., Промыслов В. Ф., Тюлин Г. А., Бурназян А. И., Мороз И. М., Тяжельников Е. М., Борисов Л. А., Смиртюков М. С., Каманин Н. П., Шаталов В. А., Елисеев А. С., Николаев А. Г., Береговой Г. Т., Николаева-Терешкова В. В., Леонов А. А., Титов Г. С., Попович П. Р., Быковский В. Ф., Феоктистов К. П., Егоров Б. Б., Волынов Б. В., Хрунов Е. В., Горбатко В. В., Кубасов В. Н., Филипченко А. В., Севастьянов В. И., Шонин Г. С., Рукавишников Н. Н.

«СОЮЗ-11» ГЭЖЭ ОНГОСЫН ИНЖЕНЕР-ТУРШАЛГАША
Советскэ Союзай Герой СССР-эй лётчик-космонавт
Виктор Иванович ПАЦАЕВ



Коммунис партиин, совет арадай үнэн сэхэ хүбүүн, Советскэ Союзай Герой Виктор Иванович Пацаев манһаа холодобо.

Инженер-туршалгаша Пацаев 1933 оной июниин 19-дэ Казахай ССР-эй Актюбинск городто түрөө. Дунда һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр, Пензиин индустриальна институтда һуража, 1955 ондо дүүргээ һэн.

Космонавтнуудай отрядта орохынгоо урда тээ Виктор Иванович конструкторска бюродо инженерээр хүдэлхэ зуураа, замбуулинай техникэ зохёохо хэрэгтэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадаа юм. 1968 ондо Советскэ Союзай Коммунис партиин зэргэдэ ороо.

Космонавтнуудай отрядта байхадаа, Виктор Иванович замбуулин соогуур ниидэлгэдэ бэлэдхэлэй курсые амжалтатайгаар дүүргээ, самолёдуудые жолоодохо техникэ шудалаа, парашюдаар олон дахин бууһан байна.

«Салют» гэжэ замбуулин соогуур ниидэдэг түрүүшын научна станци дотор үзэгдөөгүй үни удаан саг соо замбуулинаар ниидэхэдээ, Виктор Иванович Пацаев станциин элдэб янзын оньһон түхеэрэлгэнүүдые бүхы галаһаань шэнжэлэн туршаха хүдэлмэри, замбуулинай техникын, арадай ажахын аша туһада олон тоото научна туршалгануудые, шэнжэлгэнүүдые хээ. Энэ хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд замбуулин соогуур ниидэлгые жолоодохо техникые саашадань хүгжөөлгэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ байна.

«Союз» ба «Салют» гэжэ замбуулинай онгосонуудай инженер-туршалгаша Виктор Иванович Пацаевай гээгдэһэн ушар совет хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ гүнзэгы гашуудалтай байха юм. Тэрэниие мэдэхэ бүхы хүнүүд бэлигтэй инженер-туршагша, гайхамшагта нүхэр, замбуулиниие эрэлхэг зоригтойгоор шэнжэлэн ашаглагша гэжэ һанажа ябаха.

Тэрэнэй нэрэ обог эрэлхэг зоригой үльгэр жэшээ хододоо болоҗо, манай агууехэ социалис Эхэ ороной аша туһада шэнэ габьяата хэрэгтэ уряалан байхал.

Брежнев Л. И., Воронов Г. И., Гришин В. В., Кириленко А. П., Косыгин А. Н., Кулаков Ф. Д., Кунаев Д. А., Мазуров К. Т., Пельше А. Я., Подгорный Н. В., Полянский Д. С., Суслов М. А., Шелепин А. Н., Шелест П. Е., Щербицкий В. В., Андропов Ю. В., Демичев П. Н., Машеров П. М., Мжаванадзе В. П., Рашидов Ш. Р., Устинов Д. Ф., Капитонов И. В., Катушев К. Ф., Пономарев Б. Н., Соломенцев М. С., Смирнов Л. В., Кириллин В. А., Келдыш М. В., Гречко А. А., Афанасьев С. А., Бахирев В. В., Бутома Б. Е., Дементьев П. В., Зверев С. А., Калмыков В. Д., Руднев К. Н., Славский Е. П., Шокин А. И., Конотоп В. И., Сербин И. Д., Савинкин Н. И., Георгадзе М. П., Рябиков В. М., Якубовский И. И., Захаров М. В., Епишев А. А., Крылов Н. И., Батицкий П. Ф., Кутахов П. С., Горшков С. Г., Промыслов В. Ф., Тюлин Г. А., Бурназян А. И., Мороз И. М., Тяжельников Е. М., Борисов Л. А., Смиртюков М. С., Каманин Н. П., Шаталов В. А., Елисеев А. С., Николаев А. Г., Береговой Г. Т., Николаева-Терешкова В. В., Леонов А. А., Титов Г. С., Попович П. Р., Быковский В. Ф., Феоктистов К. П., Егоров Б. Б., Волынов Б. В., Хрунов Е. В., Горбатко В. В., Кубасов В. Н., Филипченко А. В., Севастьянов В. И., Шонин Г. С., Рукавишников Н. Н.

ЗАМБУУЛИНАЙ БААТАРНУУДАЙ УСАЛТАН НАҺ[А] БАРАҺЫЕ БҮХЫ ДЭЛХЭЙН АРАД ЗОН ШАНАЛ[...]

Замбуулинай совет баатарнууд— подполковник Г. Т. Добровольскиин, борт-инженер В. Н. Волковой, инженер-туршалгаша В. И. Пацаевай усалтан наһа бараһан тухай мэдээсэлһээ уламжалан, бүхы дэлхэй дээрэ гүнзэгы ехэ шаналал гашуудал болоҗо байна.

Олон ороной эрдэмтэд, мэргэжэлтэд ба олониитэ совет хүнүүдтэ, наһа барагшадай гэр бүлэнэртэ шаналал гашуудалаа элирхэйлэн мэдүүлнэ, эрдэм наукын аша туһада зорюулан тэдэнэй гаргаһан габьяае үндэрөөр хүндэлэн сэгнэнэ.

БЕРЛИН. (ТАСС). Совет космонавтнууд Г. Добровольскиин, В. Волковой, В. Пацаевай усалтан наһа бараһантай дашарамдуулан, ГДР-эй олониитэ гүнзэгы ехээр шаналан гашуудана.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Хонеккер, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Штоф, СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд ба гэшүүндэ кандидадууд СССР-һээ ГДР-тэ байдаг посольстводо июниин 30-да ороо. СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Хонеккер СССР-һээ ГДР-тэ байдаг элшэн сайд П. А. Абрасимовта хандахадаа, хүндэ гээгдэлэй болоһонтой дашарамдуулан, КПСС-тэ, тэрэнэй Центральна Комитедтэ, СССР-эй правительствода, Совет арадта, наһа бараһан космонавтнуудай түрэлхидтэ СЕПГ-гэй хүтэлбэриин зүгһөө гүнзэгы ехэ шаналалаа мэдүүлээ. Замбуулинай баатарнууд-космонавтнууд Георгий Добровольскиин, Владислав Волковой, Виктор Пацаевай усалтан наһа бараһантай дашарамдуулан, СЕПГ-гэй Центральна Комитет, партиин бүхы гэшүүд, манай республикын бүхы арад шаналан гашуудажа байна гээд тэрэ хэлээ. ГДР-эй хүтэлбэрилэгшэд шаналалай дэбтэртэ тэмдэглэл хээ.

Бусад демократическа партинуудай, олониитын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд гүнзэгы ехэ шаналалаа мүн лэ элирхэйлэн мэдүүлээ.

СОФИ. Замбуулинай «Союз-11» гэжэ онгосын экипажай усалтан наһа бараһан тухай гашуудалта мэдээсэлые Болгариин бүхы радиостанцинууд июниин 30-най үглөөгүүр дамжуулаа. Совет арадта гүнзэгы ехэ шаналалаа элирхэйлһэн мэдүүлгэнүүд СССР-эй посольстводо, Болгаридахи бусад совет эмхи зургаануудта олон болгар гражданинуудһаа ороно. Тиихэтэй хамта совет космонавтнуудай үзэгдөөгүй ехэ баатаршалга тэмдэглэгдэнэ.

АЛЖИР. Гурбан совет космонавтын усалтан наһа бараһан тухай мэдээсэлые Алжирай радио, АПС агентство дамжуулаа.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэлгэдэ тэдэнэй угаа ехэ габьяатай байһые тэмдэглэхэ зуураа, радио ба АПС иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ. Эрэлхэг зоригто космонавтнууд залан жолоодогдодог ниидэлгэнүүдые хүгжөөлгэдэ сэгнэшэгүй туһа нэмэри оруулаа. Тэдэнэй габьяае СССР-эй ба бүхы дэлхэйн арадууд хэзээдэшье мартахагүй.

РИМ. Италиин АНСА агентство, мүн радио гурбан совет космонавтын усалтан наһа бараһан тухай мэдээсэлые дамжуулаа.

ХЕЛЬСИНКИ. Дэлхэйе тойро[н ниидэ]лан жолоодогдодог онгосонуудаар [...] дэлгые саашадань шудалха т[...] совет космонавтнуудай гаргаһа[н] [га]бьяагай угаа ехэ удха шан[...] байһые финскэ радиогой шэнжэ[...]шэд онсолон тэмдэглэн, т[...] усалтажа наһа бараһан тушаа [...]зэгы ехэ шаналалаа элирхэйлэ[н] дүүлнэ.

ВАШИНГТОН. «Гурбан космо[нав]тын усалтан наһа баралга угаа гашуудалта ушар болоно. Гү[...] ехээр шаналжа байһанаа тэд[...] бүлэнэртэ, өөрынгөө ханинарта [...]жуулнаб. Замбуулин соо тэд[...] амжаһан туйлалтануудые угаа е[...] хүндэлнэбди. Энэ гээгдэлые т[...]тай хамта шаналалсанабди» [...] телеграмма Аэронавтикын ба [...]буулинай дайдые шэнжэлэлгы[н та]лаар национальна управлениин [...]ректорэй нэгэдэхи орлогшо Дж[...] Лоу эльгээгээ.

ЛОНДОН. «Джодрелл бэнк» [...]ваториин хүдэлмэрилэгшэд гү[...] ехэ шаналал гашуудалаа элирх[...] мэдүүлээ. Кембриджын унив[ерси]тедэй Мюллардовска радиоастро[номи]ческа обсерваториин профессор [Мар]тин Райл мүн лэ шаналалаа [мэ]дүүлээ.

ПАРИЖ. «Союз-11» онгосын [эки]пажай усалтан наһа баралга [...] мэдээсэл французуудай һанаа [...]хэл ехээр хүдэлгөө. Эрдэмтэд, ниитын ажал ябуулагшад, [...] олон французууд өөһэдынгөө ша[...]лые наһа бараһан космонавтн[уудай] түрэлхид, дүтынхид болон хани[...] дамжуулхые гуйна.

(ТАС[С])

МҮНӨӨ САГАЙ ХҮНҮҮД— ЗОХЁОЛОЙ ГОЛ ГЕРОЙНУУД
СССР-эй уран зохёолшодой V съезд

СССР-эй уран зохёолшодой табадахи съезд июниин 30-да Кремлиин Ехэ ордон соо хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлээ. Съездын делегадууд ба айлшад, совет соёл культурын ажал ябуулагшад, олониитын түлөөлэгшэд заседаниин зал соо суглараа.

Үглөөнэй заседаниие нээхэдээ, В. М. Кожевников иигэжэ хэлээ:

— Замбуулинай дайдые эрэлхэг зоригтойгоор шэнжэлһэн манай гайхамшаг нүхэд Г. Т. Добровольскиин, В. Н. Волковой, В. И. Пацаевай усалтан наһа бараһан тухай бидэнэр гүнзэгы ехэ гашуудалай мэдэрэлтэйгээр мэдэбэбди. Маанадта хандан тэдэнэй хэлэһэн зоригжуулхы үгэнүүдые үсэгэлдэр бидэнэр шагнаа һэмди. Тэдэнэй образ манай арадай алдарта баатарлиг шэнжэ шанарые мүнхэлэн харуулна. Эдэ шэнжэ шанарынь дэлхэйн бүхы хүнүүдэй аша туһада зорюулан, манай арадай габьяа гаргахадань эли тодоор харагдадаг байна.

Эрэлхэг зоригто шэнжэлэгшэдэй гэгээн гэрэлтэ дурасхаал маанадай сэжэ зүрхэндэ, бүхы хүнүүдэй сэжэ зүрхэндэ, бүхы хүн түрэлтэнэй сэжэ зүрхэндэ ба оюун ухаанда хэтэдээ мартагдашагүйгөөр хадуугдажа ябахал.

Космонавтнууд Г. Т. Добровольскиин, В. Н. Волковой, В. И. Пацаевай дурасхаалые съездэ хабаадагшад минутын турша соо хүл дээрээ бодон, абяа аниргүйгөөр зогсожо ёһолон хүндэлөө.

СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной тоосоото элидхэлые, СССР-эй СП-гэй Түбэй шалгалтын комиссиин элидхэлые, Уран зохёолшодой холбооной Уставта зарим хубилалтануудые оруулха тухай элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэ үглөөнэй заседани дээрэ үргэлжэлүүлэгдэһэн байна.

КПСС-эй XXIV съездын хүдэлмэриһөө уламжалан, эдэ үдэрнүүдтэ болоҗо байһан зохёон байгуулхы ехэ дэбжэлтын оршон байдалда совет литераторнууд ажаһууна, ажаллана. Манай үе сагай хүн — коммунизм байгуулагша тушаа шэнэ зохёолнуудые бэшэхэ хэрэгтэ съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд зоригжуулна. Ажабайдалай гүн дунда ябаха, арадтай нэгэн адли һанал бодолтой, хүсэл эрмэлзэлгэтэй байха гээшэ уран зохёолшын хүндэтэ уялга болоно гэжэ съезд дээрэ үгэ хэлэһэн делегадууд онсолон тэмдэглээ.

Энээн тухай Грузиин СП-гэй правлениин нэгэдэхи секретарь **Г. Г. Абашидзе**, Ленинградай уран зохёолшодой организациин правлениин нэгэдэхи секретарь **О. Н. Шестинский**, **К. М. Симонов** (Москва), Казахстанай СП-гэй правлениин нэгэдэхи секретарь **А. Т. Алимжанов**, Азербайджанай СП-гэй правлениин нэгэдэхи секретарь **М. А. Ибрагимов**, **М. Н. Алексеев** (Москва), Украинын СП-гэй правлениин гэшүүн **Н. П. Бажан**, **В. М. Озеров** (Москва), Туркмениин СП-гэй правлениин түрүүлэгшэ **Р. М. Эсенов** хэлэһэн байха юм.

* * *

Үдэшын заседани дээрэ А. И. Янсонс ба М. Турсун-Заде түрүүлэгшээр һуугаа. **Ч. Айтматов** (Киргизи), Армениин СП-гэй правлениин нэгэдэхи секретарь **Э. С. Топчян**, **Н[...] Грибачев** (Москва), **Л. П. К[...]** (Узбекистан), СССР-эй Минист[рнүү]дэй Соведэй дэргэдэхи хэблэлэ[й та]лаар комитедэй түрүүлэгшэ **Б[...] Стукалин**, **С. П. Залыгин** (Мо[сква]), Эстониин СП-гэй правлениин н[эгэдэ]хи секретарь **В. Э. Бээкман**, В[...]эй секретарь **Л. А. Землянн[ик]**, **Р. И. Рождественский** (Москва) [...]шын заседани дээрэ үгэ х[элэһэн] байна.

Делегадуудаар хани хал[...] угтагдан, Польшын Уран зохё[ол]дой холбооной главна правл[ениин] түрүүлэгшэ **Ярослав Иваш[кевич]**, ДРВ-гэй Уран зохёолшодой х[олбоо]ной генеральна секретариин [...]шо **То Хоай**, Урда Вьетнамай [...] зохёолшо **Тху Бон**, Монголой [...] зохёолшодой холбооной түрүү[лэгшэ] **Сономын Удвал**, Кубын уран з[охёол]шодой ба соёлой ажал ябуулагш[адай] ассоциациин түрүүлэгшэ **Ни[колас] Гильен**, Немец уран зохёол[шодой] холбооной түрүүлэгшын ор[логшо] **Герман Кант** (ГДР), Урда-Аф[рикын] уран зохёолшо **Алекс Ла Гума**, [Чи]лиин Уран зохёолшодой бү[...] түрүүлэгшэ **Луис Мерино Рейес** [...]дые амаршалаа.

Корейн Арадай-Демократ[ическа] Республикын Уран зохёолшодо[й хол]боонһоо съездын нэрэ дээрэ [...] шалга ерээ гээд түрүүлэгшэ [...] сэһэн байна.

Июлиин 1-дэ съезд хүдэ[лмэрээ] үргэлжэлүүлхэ.

(ТАС[С])

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ДҮҮРГЭБЭ

Сибириин национальна районуудтахи хүдэлмэришэн ангиин, тарьяашад болон интеллигенциин түүхэдэ зорюулагдаһан научна конференци байгша оной июниин 29—30-да, июлиин 1-дэ болоод хүдэлмэрээ дүүргэбэ.

СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтахи отделениин түүхын, хэлэ бэшэгэй, философиин институт, Буряадай филиалай ниитын эрдэмэй институт энэ конференци зарлаһан байна. Тус конференци эмхидхэгшэдһээ гадна, Москвагай, Ленинградай, Сибириин бүхы автономито областьнууд болон республикануудай: Яхадай, Тувын, Горно Алтайн, Хакасай, мүн Эрхүүгэй, Томскын эрдэмтэд конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсаа. Гадна Хальмагай, Чувашай эрдэмтэд мүн лэ элидхэл, мэдээсэлнүүдые хэһэн байна.

Июниин 30-да, июлиин 1-дэ конференцидэ хабаадагшад секцинүүд болоҗо таһараад, элидхэлнүүдые шагнаа, Сибириин национальна районуудта хүдэлмэришэн ангиин бии болоһон, саашадаа хүгжэһэн тухай, тарьяашадай, интеллигенциин түүхын шухала шухала асуудалнууд тухай хөөрэлдөөн болоо. Сибириин национальна районуудтахи хүдэлмэришэн ангиин түүхээр, Сибириин национальна районуудтахи тарьяашадай Октябриин революциин урда тээхи түүхээр, Сибириин национальна районуудтахи совет үеын тарьяашадай түүхээр, Сибириин национальна районуудтахи интеллигенциин түүхын асуудалаар секцинүүд хүдэлөө, эдэ асуудалнуудые шэнжэлдэг олон эрдэмтэд элидхэл, мэдээсэлнүүдые хээ.

Июлиин 1-дэ Буряадай филиалай ниитын эрдэмэй институдай конференц-зал соо энэ конференциин пленарна заседани болобо.

Эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ академик А. П. Окладников һүүлшын заседаниие хүтэлбэрилбэ.

Эдэ дүрбэн секцинүүдые хүтэлбэрилэгшэд эндэ мэдээсэл хээ, һанамжа дурадхалнуудые оруулаа. Сибириин национальна районуудтахи хүдэлмэришэн ангиин түүхэдэ зорюулагдаһан секциин хүдэлмэри тухайда тус секциие ударидагша түүхын эрдэмэй доктор И. И. Комогорцев хэлэжэ үгөө. Тарьяашадта зорюулагдаһан секцинүүдые даагшад түүхын эрдэмэй доктор Е. М. Залкинд, түүхын эрдэмэй кандидат Г. Л. Санжиев гэгшэд секцинүүдэй хүдэлмэри тухай мэдээсээ. Түүхын эрдэмэй доктор В. Л. Соскин (Новосибирск) Сибириин районуудтахи интеллигенциин түүхын асуудалда зорю[улагда]һан секциин хүдэлмэри тухай[...]һэн байна.

Миндаһанда бэшэгдэһэн яха[...]дай эпос, өөрынгөө шэнжэлэл[...]графи, Яхадай университедэй [...]луулбари яхад арадай бэлэг [...] түүхын эрдэмэй доктор Г. П. [...]рин (Яхад) Буряадай филиала[й ниит]тын эрдэмэй институдта бари[...]

Һүүлдэнь академик А. П. Ок[лад]ников түгэсхэлэй үгэ хэлээ. [Сиби]риин национальна районуудай [...] түмэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтэ [...] ехэ һонин, туһатай хөөрэлдөө[н бо]лоо. Түүхэ зохёогшод арад зон[...] тэрэнэй түүхын шухала [...] асуудалнууд тухайда яри[...] үшөө дутуу шэнжэлэгдэһэн ас[уудал]нуудые элирүүлээбди гэжэ а[каде]мик хэлэбэ. Хамтадаа 50 гара[н] [...] хэл шагнагдаа. Сибириин бү[...]лэһэ яһатанай түлөөлэгшэд-эр[дэмтэд] элидхэлнүүдые хээ. Конфер[енциин] хүдэлмэриин интернационал[...] унгитай байһые эдэ бари[мта] гэршэлжэ байна.

Ниитын эрдэм ухаа [...] талаар партиин XXIV съездын [...] хойлһон шухала шухала һа[...] эрдэм шэнжэлэлгэ хэгдэнэ гэжэ [кон]ференциин хүдэлмэри харуулб[а].

Совет-Монгол хани барисаанай hара

ХҮРШЭ МОНГОЛОЙ ХҮХЮҮН ДУУНУУД

АЗИ ТҮБИИН ЗҮРХЭН ДЭЭРЭ

Монгол орон Ази түбиин тэг дунда миллион хахад дүрбэлжэн километр үлхэ газар нютагтай уудам hайхан орон юм.

Хэнтэй, Хангай, Саянанай
үндэр hайхан нюруунууд
Хойто зүгэй шэмэг болоhон
ой хүбшэ, ууланууд,
Мэнэн, Шарга, Номиной
үргэн ехэ голнууд,
Үмэнэ зүгэй манлай болоhон
элhэн манхан далайнууд
Энэ бол
Минии түрэhэн нютаг,
Монголой hайхан орон! —

гэжэ Монголой алдарта уран зохёолшо Д. Нацагдорж Эхэ ороноо магтан дуулаhан байдаг.

Энэ орондо болоhон социалис хубисхалай аша габьяагаар тогтоhон Арадай республикын табин жэлэйнь ойн мүнөө гүйсэжэ байна. Энэ хадаа амжалта түгэлдэрөөр социализм байгуулжа байгаа монгол арад түмэнэй жабхаланта ехэ найр наадан юм.

Орхон, Сэлэнгэ, Хүхын
онсо hайхан голнууд,
Уурхай баялигай уута —
олон уула дабаанууд,
Хуушан хүшөө дурасхал,
хото балгадай hууринууд,
Холын газар ошоhон
харгы дардам замууд.
Энэ бол
Минии түрэhэн нютаг,
Монголой hайхан орон, —

гэжэ монголшуудай магтан дуулалдаг ороной бүрин эрхэтэ эзэд болоhон арад зон өөрынгөө Арадай хубисхалай партиин хүтэлбэри доро табин жэл соо түүхэтэ ехэ зам дабаhан ерээ.

Монгол нютаг хадаа хубисхалай урда тээ дэлхэйн эгээл гээгдэнги оронуудай нэгэн байhан юм. Ажалшан олонойнь ажабайдал айхабтар хүсүү хүндэ, амидаралайнь гол амин хүдэлмэри мал ажахы байгаа. Арад зониие хара, шара феодалнууд, гадаадын эзэрхэг түримхэйнэр хайр гүйгөөр шулан мүлжэжэ байгаа. Харин Агуу ехэ Октябриин социалис революциин нүлөөн доро 1921 ондо дэлгэрhэн арадай хубисхал монгол арад зондо баяр жаргалай дардам ехэ харгы нээжэ үгөө.

Тиин үнгэрhэн түүхэтэ ехэ табин жэлэй хугасаа соо монгол арад өөрынгөө түрэл хубисхалта партиин — бодото ёhоной марксистско-ленинскэ үзэл сурталаар хуягжаhан партиин — үнэн сэхэ хүтэлбэри доро хэсүү ехэ бэрхэшээлнүүдые дабан гаража, феодализмhаа сэхэ социализмда шэлжэн орохо харгыгаар дабшан ерээ. Тэдэнэрэй энэ ехэ илалта хаанаhаа эшэ үндэhэтэйб гэбэл, Советскэ Союзай удаа мүлжэлтэ дарлалтаhаа мултарhан дэлхэйн түрүүшын орон болохо Монгол Арадай Республика Ленин багшые Сүхэ-Баатарай бараалхахаhаа эхилээд, эдэ бүхы он жэлнүүдтэ СССР гүрэнэй зүгhөө саг үргэлжын туhаламжа дэмжэлгэдэ хүртэжэ байгаа. Харин мүнөө дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлээр тус республикада, мүн бусадшье социалис оронууд али бүхы туhаламжа хүргэлсэжэ байна.

Мүнөө Монгол орондо хүгжэнги промышленность, томо социалис хүдөө ажахы, гүрэнэй болон кооперативна үргэн дэлгэр худалдаа наймаан батажанхай, үндэhэн социалис соёл культура сэсэглэн hалбаранхай.

hаяхан боложо үнгэрhэн Монголой Арадай хубисхалта партиин XVI съезд дээрэ партиин ЦК-гай тоосоото элидхэл соо энэ ушарые нүхэр Ю. Цеденбал онсо тэмдэглэhэн байна. Монгол орон илангаяа үнгэрhэн дүрбэдэхи табан жэл соо айхабтар ехэ амжалта туйлажа, газар нютагаа индустриально-аграрна орон болгохо зам дээрэ угаа ехэ алхам урагшаа хэhэниинь элитэ. Энэ съезд дээрэ Монголой шэнэ, табадахи табан жэлэй түсэб баталагдаба. Иимэ ехэ хараа түсэб монголшуудай үе наhанданьшье үзэгдөөгүй байха юм. Хараад үзэгты, энэ табан жэл соо промышленна үйлэдбэриин хэмжээе аяар 53—56 процентээр дээшэлүүлхэ зорилго табяа. Тиихэдэ ажалай бүтээсэ 37 процентээр ехэ болохо байна. Гадна хүдөө ажахыда ехэ хубилалтанууд болохо юм. Малайнь тоо толгой табан жэлэй эсэстэ 25 миллион болохоор хараалагдана. Газар таряалангай ажал жэлhээ жэлдэ хүгжэнэ. Үнгэрөөшэ жэлдэ тэндэ 20 миллион пүүд таряан абтажа, доторой хэрэглэмжые сүм хангахаhаа гадна, үлүү хүрэхэ үрэhэ хүрэнгэ хаахаhан байха юм.

Монгол арадай соёл культура, уран бүтээлэй айхабтар үргэн далайсатайгаар хүгжэн hалбаржа байhые бүхы дэлхэйдэ мэдэжэ байна.

Иигэжэ Монголой Арадай Республика Ази түбиин зүрхэн дээрэ бадма сэсэг мэтэ бадаржа, уласхоорондын хүндэлэлдэ хүртэнэ. Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин жэнхэни гэшүүн МНР мүнөө 53 гүрэнтэй дипломатическа харилсаа байгуулаад, өөhэдынгөө бүрин эрхэтэ элшэн сайдуудые томилонхой.

Эдэ бүгэдэ хэмжээлэшэгүй ехэ амжалтануудынь Монголой уран зохёолшодой зүрхэ сэдьхэл эзэлнэ. Тэдэнэй бүхы мэргэжэл шадабари, уран бэлиг, шударгы зориг хадаа арад олоноойнгоо ажалай баатаршалгануудые магтан дуулаха ябадалда сүм зорюулагдана. «Манай литература болон искусствын ажалтан социалис Эхэ оронойнгоо үмэнэ харюусалгатай байна. Тэдэнэр ажалшадые үндэр дээдын мэдэрэлтэйгээр, социалис сэдьхэмжэтэйгээр, пролетарска интернационализмын зоригжолтойгоор, марксизмда харша үзэл нүлөөтэй эрид шууд тэмсэхэ хүсэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэнь партида туhалха зэргэтэй,— гэжэ Ю. Цеденбал хэлэhэн байна.

МНРП-гэй анхарал оролдолгын ашаар арад зоной дундаhаа урган гараhан уран бэлиг түгэлдэр Монголой зохёолшод партиин даабариие этигэл болгон, орон түрынгөө, улад зонойнгоо нэрэ түрые дээрэ үргэжэ ябана. Элитэ уран зохёолшод Ц. Дамдинсүрэн, С. Удвал, Ц. Гайтав, Д. Тарва, Ч. Чимид, Б. Ябуухулан, Д. Сэнгээ, Д. Пүрэвдорж, Л. Лхамсүрэн, С. Дашдооров, С. Эрдэнэ, Д. Найманжин, Л. Түдэв, Л. Чойжилсүрэн, М. Ширчинсүрэн болон бусад олон нүхэдэй зохёол бүтээлнүүд гансаш Монгол орондо бэшэ, мүн Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта үргэнөөр таранхай, олоной сэдьхэл баясуулдаг. Монголой зохёолшодой бэшэhэн олохон шүлэг, поэмэ, повесть, романууд буряадшалагдажа, манай республикада үргэнөөр хэблэгдэдэг байна.

Эдэ нүхэдэй эгэшэг хоолойн үдэр бүри шанга, улам бүри уран боложо байhыень бидэнэр мэдэжэ байнабди.

Баатар тэмсэлэй жэшээе үзэхэеэ
Багша Ленинэй музейдэ оробоб.
Ехэ Ленин баярлан угтаhандли
Ерэhэн бидэндэ hанагдажа
байба,—

гээд, Дамдинсүрэнэй эхин мүр татахалаар, Чойбалсанай шангай лауреат поэт Ц. Гайтав «Ильичэй замаар» гэhэн шүлэг соогоо иигэжэ саашань удхална:

Хээрэ талые
трактор, комбайнай
дуугаар дүүргэжэ,
Хэбтээ нуурые
татамал ута
hубагаар гүйлгэжэ,
Унтаhые hэреэдэг,
урамгүйе хүгжөөдэг,
унтаhые дэгжээдэг
Угтан харагша,
уряалан дуудагша,
урагшань хүтэлэгшэ,
Орьёл коммунизмын
удамарша гэжэ
танине нэрлэе!
Олон түмэнэй
замша гэжэ
танда шүтэе!

Түрэhэн гараhан Монгол Эхэ ороноо магтаhан дуунууд захагүй үргэн талаарнь ханхинан байдаг. Хараад үзэхэдэ, Эхэ орон тухай шүлэгүүдынь түрүүн аман соонь аялга болон буйлаад, удаань саарhан дээрэ мүр гарагдаг байгаа ха гэжэ лаблан хэлэмээр.

Мүнхэ саhатай
ноёлиг уулад
үндэрлэнхэн харагдаад,
Мүрэн голой
тунгалаг уhан
мэлмэлзэнхэн миралзаад,
Мүнгэн сагаан
үргэн тала
сэнхирлэнхэн үзэгдөөд,
Мүншье уудам юм даа,
минии хайрата
Эхэ орон, —

гээд Д. Содномдоржын хангюурдахалаар, удаа дараалан Д. Сэнгээ үргэлжэлүүлнэ:

Дайсанаа даража, дархан
солоёо олоhон,
Далай жаргалай hайхан
бүгэдые согсолhон,
Дайдаар суутай монгол
арад уласайнгаа
Дархан бата ажабайдалынь
баталая!

Мүн энэ нүхэрэй дуун сооhоо Советскэ Союзай арад түмэнэй, агуу ехэород арадай ашата ехэ туhаламжые амаршалан түүрээhэн үгэнүүд Монголоор дүүрэн соностоно:

Анда Соведэй агуу
туhаламжада хүртэhэн,
Арюун соёлой алтан туяа
гиигүүлhэн,
Ашагын хүгжэмэй мүнхэ сэсэг
ургуулhан
Аажам Монголой арад бидэнэр...

— гэжэ эхилхэлээрнь, Далантайн Тарва дабталсаад орхино:

Орос-Монголой найрамдал
Одонhоо хурса гэрэлтэй!

Табин жэлэй хугасаа соо туршагдан бэхижэжэ ерэhэн совет-монголой ган бата хани барисаан совет арадуудай, монгол зоной хамтын тэмсэлэй гал дүлэн соо шэрээгдэжэ, шэнэ сүлөөтэ байдалаа хамта хамгаалhан халуун дайн соо шуhаяа адхалсажа, социалис габшагай ажалай хаhада хатуужажа ерэhэн түүхэтэй. Иимэ нангин түүхэтэй хани барисаае, манай арадуудай эб найрамдалые таhалха хүсэн дэлхэй дээрэ байхагүй!

«Мүнөөдэрэй Монгол нютаг болбол ерээдүй тээшэ шармайн дабшаhан орон боложо бүхы дэлхэйн үмэнэ харагдана», — гэжэ Монголой коммунистнуудай съезд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, партиин ЦК-гай секретарь А. П. Кириленко тэмдэглэhэн байна. Ажахын бүхы hалбаринууд дээрэ туйлагдаhан ехэ амжалтанууд тэмдэглэгдэхэ зуураа, соёл болбосоролой талаар болоhон онсо ехэ хубилалтанууд мүн энэ съезд дээрэ элирхэйлэгдэбэ. Ленинэй үзэл сурталые үнэн зүбөөр баримталан нэбтэрүүлhэнэй ашаар Монголой Арадай Республикада соёлой бодото хубисхал бэелүүлэгдэжэ, тэрэнь Ази түбиин олон оронуудта суранзан хүсэтэйгөөр нүлөөлнэ. Арад зонойнь арюун сэдьхэлдэ социалис суртал батаар нэбтэрэнхэй.

Эдэ түүхэтэ туйлалтануудта Монголой уран зохёолшодой оруулалтанууд ехэ байха юм. Тэдэнэй уран хурса зохёолнууд монгол арад зоной зүрхэ сэдьхэлдэ шэн зориг, баяр хүсэлэл түрүүлжэ, социализм байгуулгые улам хурдадхалсажа байна. Манай аха дүү нүхэд — монгол уран зохёолшодой оюун бэлиг одо мүшэдэй гэрэл буляан, улам саашадаа хүгжэхэнь болтогой гэжэ юрөөе!



Советскэ Союзай ба Монгол Арад Уласай уран бүтээлэй хүдэлмэрилэгшэд хоорондоо нягта хани барисаатай юм. «Ээдрээ» гэжэ зүжэгые Буряад драмын театр ай табихаяа бэлдэжэ байхадань, Монголой уран зурааша Доржпалам айлшалан ерэжэ, угаа ехэ туhа хүргөө hэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Ээдрээдэ» Мүнхэ-Очирой рольдо наадаха РСФСР-эй габьяата артист Г. Ф. Лосевой үмэдхэл хубсаhыень уран зурааша Доржпалам шалган тааруулжа байна.

М. ЦЭДЭНДОРЖ

МИНИИ МОНГОЛ

Уулань үндэр,
Уhаниинь тунгалаг,
Ургасань үсхэн,
Уудам hаруул
Минии Монгол.
Мэнэн губи,
Хангайн нюрган,
Хан хүхы,
Хүбшэ тайга,
Хүбсэгэлэй
үзэсхэлэн.
Хүниинь амгалан,
Хүлэгынь хурдан,
Хүүхэдынь
жабхалан,
Хүбүүдынь
баясхалан
Минии Монгол—
Мүнхын аршаан
Хэрлэн гол,
Хэнтэйн нюруу,
hайхан тала,
hарьдаг Алтай.

Малынь олон,
Магнайнь тэнюун,
Сэдьхэлынь уужам,
Сэбгүй hайхан
Минии Монгол—
Мэлмэрhэн айраг,
Эгэшэг дуун,
Эрхэ жаргал,
Эрдэм соёл,
Элбэг баян.
Хүсэлынь
зэндэмэни,
Хүсэниинь арсалан,
Абьяаснь хабар,
Ажалынь Сүмбэр
Минии Монгол
Мэдэхэл бүхэндэм
Инагай жаргал,
Ирагуу зохёол,
Аялга хүгжэм,
Алаг сэсэг.

Эсэгэнь Алтай,
Эхэнь Онон,
Толинь Буйр,
Гэзэгэнь Сэлэнгэ
Минии Монгол
Мэшээhэн дангина.
Арсын орон,
Жаргалай нютаг,
Энэ газар —
Энхэжэлэй үлгы.

Ц. УЛАМБАЯР

ГУБИ

Хүнэй хүбүүдэй зоригыень
шалгажа
байhан губи.
Хүлэгэй hайнай тэнхээе
туршажа
байhан газар.
Хойто эхэдэл адли хондолзожо
байгаал урдань.
Хонгор эхэдэл адли тонголзожо
байнал мүнөө.

БҮГЭДЭ НАЙРАМДАХА МОНГОЛ АРАД УЛАСАЙ ТҮРЫН СҮЛДЭ ДУУН

Дархан манай хубисхалта улас—
Дахар Монголой арюун гуламта.
Дайсанай хүлдэ хэзээш орохогүй,
Дандаа энхэжэн, эгүүридэ мүнхэжэнэ.
Хамаг дэлхэйн шударга уластай
Хамтаран нэгэдэhэн эбээ бэхижүүлжэ,
Хатан зориг, бүхы шадалаараа
Хайрата Монгол ороноо мандуулая!
Алдарта Ленин багшын зааhан
Арадай сүлөө, жаргалай замаар
Агуу Монгол ороноо ударидаhан
Ашата Сүхэ-Баатар, Чойбалсан!
Хамаг дэлхэйн шударга уластай
Хамтаран нэгэдэhэн эбээ бэхижүүлжэ,
Хатан зориг, бүхы шадалаараа
Хайрата Монгол ороноо мандуулая!
Зоригто Монголой золтой арадууд
Зоболон тонилгожо, жаргалаа эдлэбэ.
Жаргалай түлхюур, хүгжэлэй тулгуур —
Жабхаланта манай орон мандатугай!
Хамаг дэлхэйн шударга уластай
Хамтаран нэгэдэhэн эбээ бэхижүүлжэ,
Хатан зориг, бүхы шадалаараа
Хайрата Монгол ороноо мандуулая!

Лх. ЧОЙЖИЛСҮРЭН

ЭХЭ ОРОН

Уугаhан мүрэн, түрэhэн газар, үдэhэн үлгы,
Уудам тэнгэри — гоё hайхан Монгол оромни.
Эльгэн дээрэш бэежэн, хүнэй зэргэтэй болоолби,
Эрын сэндэ хүрэжэ, хүлэгэй дүрөөдэ хүрөөлби.
Эхэ оромни, ши, минии хараха нюдэн, соносохо шэхэн!
Эхэ оромни, ши, минии хүсэл зориг, бахархал!
Нэгэнтэ тиимэ болохолоор, минии халуун зүрхэн
Нэгэш минута алгасахагүй шинии түлөө сохилжо!



Монгол уран дархан гэр байрын элдэб хэрэгсэлнүүдые дархалжа hууна.

«Монгол улас» гэжэ альбомhоо абтаба.



УРАН ЗУРААША АЖАЛДАА.

«Монгол улас» гэжэ альбомhоо абтаба.

Б. ЯБУУХУЛАН.

ХҮСЭЛ

Оёоргүй хүхэ далай болохомниш яалай даа, —
Олдошогүй hайхан амрагаа мүнгэн хун болгоод,
Оюун сэнхир мандалдаа умбуулжа, шумбуулжа сэнгүүлхэ hэм.
Оёоргүй хүхэ далай болохомниш яалай даа.

Сэлмэг үдэшын тэнгэри болохомниш яалай даа, —
Сэдьхэлэй ганса амрагаа би тэргэд hара болгоод,
Сэнхир номин уудамда сэнгүүлжэ, жаргуулжа баярлуулха hэм.
Сэлмэг үдэшын тэнгэри болохомниш яалай даа.

Ооhоргүй сагаан гэр болохомниш яалай даа,—
Ухаан зүрхэнэй амрагаа ган тулга болгоод,
Оломгүй дурлалай гал носоожо, дүлэндэнь дулаасаха hэм.
Ооhоргүй сагаан гэр болохомниш аялай даа.

Ц. ДАМДИНСҮРЭН.

МОНГОЛ НЮТАГ

Сагаан саhан малгайтай,
Ногоон модон хүреэтэй,
Хүхэ уhан хормойтой
Баян Хангай ууламни.
Маша дэлгэр Хангаймни
Мал hүрэгөөр дүүрэн.
Малшан олон монголшууд
Жаргал сэнгэлээр дүүрэн.
Алаг сэсэг хүнжэлтэй,
Алтан эрдэни хүбөөтэй,
Амтан шэмэтэ хүшөөhэтэй
Атар хээр нютагни.
Урагшаа баран дабшажа,
Улад зоной сэнгэхэдэ,
Уужам тала нютагни
Улам тэнигэр hанагдана.

Арюун hалхин амисхалтай,
Алтан наран дурасхалтай,
Амта түгэлдэр бэлшээритэй
Агуу дэлгэр губимни.
Мандаhан Монгол ороной
Мал hүрэгэйнь олошорходо,
Манхан дэлгэр губимни
Маша hайхан үзэгдэнэ.
Бадарха замаа олоhон,
Баярай согые мандуулhан,
Баатар хатуу зоригтой
Баян Монголни жаргалтай.
Ород-монгол найрамдажа,
Олон түмэнэй баясахада,
Орон нютагайм hайханиинь
Онсо гоёор тодорно.

Д. ТАРВА.

ЭНХЭ ТАЙБАНАЙ ТҮЛӨӨ

Энхэ тайбанай түлөө
Эбтэй олоной нэгэдэлээр
Ууган хүсэеэ шангааhан
Улас түмэнэй найрамдал.
Гал сахилгаан эршэтэй
Найрамдалай энэ дууе
Газар бүхэнэй арадууд
Нэгэн аялгаар дэмжэнэ.

Дайн дажарые эсэргүүсэжэ,
Дайда дэлхэй нягтарна.
Эбэй хүдэлөөн үргэжэжэ,
Энхэ тайбаниие сахина.
Гал сахилгаан эршэтэй
Найрамдалай энэ дууе
Газар бүхэнэй арадууд
Нэгэ аялгаар дэмжэнэ.

Ч. ЧИМИД.

ПАРТИ ТУХАЙ ДУУН

Алтай Хингаанай забhар нютаг дайдаар,
Арюун Хэрлэн, алтан Сэлэнгын hабаар
Алдарта парти тухай энхэрэл дуугаа
Арад бидэнэр сүлөөтэ үгөөр зохёонобди.
Үеын үедэ илаhан тэмсэлээ батаар хүгжөөжэ,
Үүриин үүридэ дамжаhан зоригоо улам бадараажа,
Дархан илалтын тугые парти мандуулаа,
Дайсан бүхэнөө даража үүридэ усадхалай.

Агуу Ленинэй hургаалаар арад түмэнөө
ударидажа,
Арадай жаргалай түлөө бидэниие зоригжуулжа,
Ахижа дабшаха хүгжэлтын жолоо залаhан юм,
Ашата hайхан байдалай hуури табиhан юм.
Гэрэлтэ hайхан коммунизмын туг доро.
Гэгээн зорилго — социализмын барилга дээр
Алдарта парти тухай энхэрэл дуугаа
Арад бидэнэр сүлөөтэ үгөөр дууланабди.

СҮХЭ-БААТАРАЙ ТУГ

Арадай намай анхан уряагаар
Ашата шэнэ байдалай түлөө
Атаата дайсантай тулан тэмсэhэн,
Алдарта түмэн зоноо зоригжуулhан
Сүхэ-Баатарай туг оройдомни
Тэнгэри мэтэ уудамаар намилзан байна.
Сүхэ-Баатарай зориг сээжэдэмни
Тэнгэс мэтэ үргэнөөр долгилон байна.
Баатар тэмсэлэй эхиндэ түрэжэ,
Бахатай ажалай дунда бэежэhэн
Бадарангы үеын хүдэлмэришэд бидэнэй
Баясал этигэлэй hүлдэ болоhон
Сүхэ-Баатарай туг магнайдамни
Наран мэтэ арюунаар гэрэлтэн байна.
Сүхэ-Баатарай хэрэг дайдадамни
Набша мэтэ hайханаар дэлгэрэн байна.
hаруул hайхан ерээдүй сагые
hанаhан сэдьхэлэймни охин болгоhон,
hарбайжа, шармайжа эрмэлзэн байгаа
hайхан зүдхэлэймни орьёл болоhон
Сүхэ-Баатарай туг зүрхэндэмни
Эхэ орон мэтэ мандажа байна,
Сүхэ-Баатарай зам нюдэндэмни
Эрдэни мэтэ туяатажа байна.

Ж. ЛОДОИ.

ДҮРБЭН ШҮЛЭГ

1. ЭХЭ ОРОМНИ

Үүлэ мананай хүшажа барашагүй,
Үдэшэ шубуудай ниидэжэ гарашагүй,
Үеын үенүүдтэ магтажа ханашагүй,
Үргэн олоной баярай буурашагүй
Налгар ехэ Монгол нютагни —
Намайе тэнжээhэн алтан үлгы!
Байгаалиин hайхые элеэр харуулhан,
Бадма лёнхово сэрэгүүдээ дэлгэhэн,
Баян талаараа шэнинсэ алтаруулhан,
Баяр баясхалангай дээжэ үргэhэн
Арюун тунгалаг Монгол нютагни —
Аза жаргалтай минии Эхэ орон!
Айл аймагаараа жарган түбхинэн,
Адууhа малаа тараан бэлшээдэг,
Молор талаараа моридоо унанхай
Монгол басагадай эпеэлдэн хатаруулдаг
Энхэ амгалан Монгол нютагни —
Эндэ түрэhэн минии гуламта.
Ногоон модотой хаданууд зурыжа,
Номин эрдэниин шулуу яларуулhан,
Наян янзын жэгүүртэн жэргэжэ,
Найман үнгын hолонго туяаруулhан
Сэлмэг тэнгэритэ Монгол нютагни —
Сүлөөтэ арадуудай жаргалай орон!
Ан гүрөөлөөр ой тайгаяа дүүргэжэ,
Алтан загаhадаар голиуудаа шэмэhэн,
Ажалша баатарнуудаараа дэлхэйдэ суурхажа,
Амгалан байдалаа амжалтатай бариhан
Энхэ мүнхэ Монгол нютагни —
Энэ дэлхэйдэ мандаха болтогой!

2. УУЖАМ ТАЛАМНИ

Хүнэй сэдьхэлые буляаhан,
Хүлэгэй шандааhа шалгаан,
Хүхэ манаар хубсалhан,
hүрэг малаараа миралhан
Баян зэрэлгээтэ таламни,
Бардам hайхан таламни,
Үргэн уудам нютагни,
Уужам арьбан губимни.
Танай дээгүүр үргэлжэ
Тэнюун ажал дэлгэрэг!
Түмэн залуушуулай дуунууд
Тэнгэри нэбтэ сууряатаг!

3. ҮРГЭН ХАНГАЙМНИ

Мүнхэдөө сэлмэг тэнгэридээ
Мүнгэн дуулга яларуулhан,
Мүрэн ута голнуудаар
Монгол ороноо шэмэглэhэн
Хангай, Алтай, Хэнтэйн
Халзан оройтой hарьдагууд
Алдарта Эхэ оронойм ни
Арюун hайхан газар юм.
Үргэн сарюун Хангаймни,
Үндэр орьёл ууланууд ни,
Алтан наранда мэшээhээр,
Ан гүрөөлөө бэлшээhээр,
Алим жэмэсээ ургуулhаар,
Аладай холуур магтуулhаар,
Үргэлжэ амгалан байгаарай!

4. МОНГОЛ БАСАГАДНИ

Энеэжэ байгаа шарайшни,
Эрбэгэр харахан нюдэдшни,
Дун сагаан шүдэдшни,
Даруу урихан заншни,
Хилэн хара гэзэгэшни,
Хирэгүй арюун бэешни,
Ягаан тунгалаг хасаршни,
Инаг арюухан сэдьхэлшни
Манай монгол басагадай
Халуун дурые батална.
Минии зохёоhон шүлэгэй
Шэмэг боложо алтарна.

А. БАДАЕВ буряадшалба.

Энэ хуудаhа уран зохёолшо Цэдэн ГАЛСАНОВ бэлдэбэ.

ГОЁОР ХАНХИНААЛ ГОРНЫН АБЯАН

Улаан-Үдын аймагай Ошурково тосхонһоо гурба-дүрбэн модоной зайда оршодог «Солнечный» гэжэ пионернүүдэй лагерьта үглөө бүри горнын абяан зэдэлжэ, оршон тойрониие сууряатуулна. Нэгэдэхи класснаа наймадахи класс хүрэтэр һурадаг 400 шахуу тооной һурагшад эндэ амарна.

...Ногоон шэрээр будагдаһан лагериин олон байра, байшан жэрылдэнэд. Пионернүүдэй зохидхоноор шэмэглэһэн комнато, ленинскэ комнато, библиотекэ, кинозал, 400 үхибүүдэй нэгэ доро һуужа хооллохо столово, бассейн — эдэ бүгэдэ лагериин үхибүүдэй мэдэлдэ үгтэнхэй. Тус лагериин пионернүүдэй ахалагша вожата Валентина Ивановна Кулакова үхибүүдэй амаралтын үедэхи байдал тухай манда яһала тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

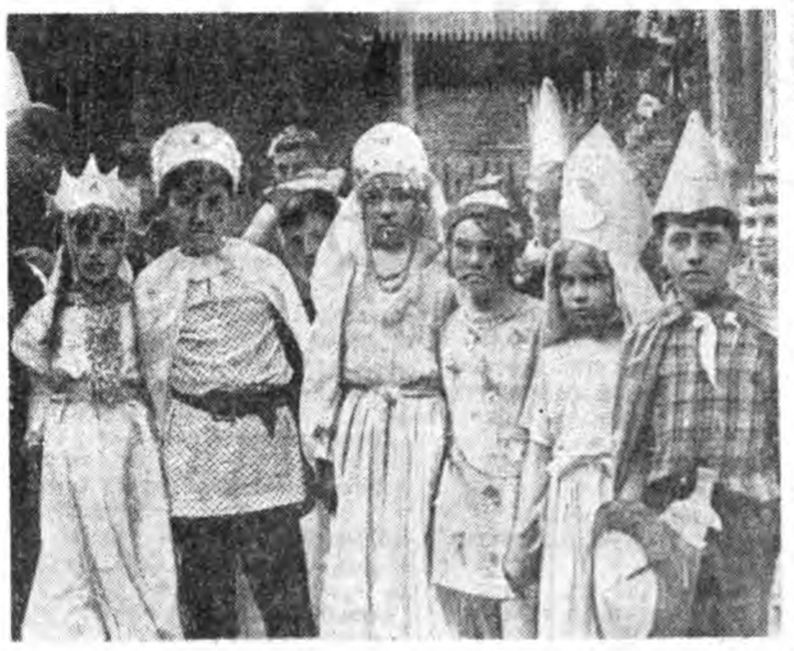
Пионернүүдэй комнатын тэг дунда ута стол табяатай. Нэгэ буланда нь — рояль, харин нүгөөдэ таладань «Факел» гэжэ интернациональна хани барисаанай клуб (КИД) эмхидхэгдэнхэй. Энэ булан анхарал гатамаар, наринаар гоёон шэмэглэгдэнхэй. Украинын пионернүүдэй «Зирка», Латвиин — «Пионерис», Азербайджанай ССР-эй — «Азербайджан пионери» гэжэ газетэнүүд ханада үлгөөтэй байна. Тэрэнһээ гадуур «Солнечный» лагериин пионернүүд «Артек», «Орлёнок» гэжэ лагерьнуудай пионернүүдтэй бэшэлсэжэ эхилээ.

«Солнечный» гэжэ лагериин хүдэлмэрилэгшэд пионернүүдэй дунда ябуулдаг хүдэлмэреэ һонирхолтойгоор эмхидхэжэ шадана. Жэшээлхэдэ, «Үльгэрнүүдэй орон соогуур аяншалга» гэһэн наадандa лагериин бүхы хүбүүд, басагад хабаадаа. Юуб гэхэдэ, пионернүүдэй отрядууд хоорондоо мүрысэжэ, мэдэхэ үльгэрнүүдэйнгээ геройнуудай рольнуудые гүйсэдхэжэ, костюмуудые өөһэдөө бэлдээ. Гол түлэб А. С. Пушкинай үльгэрнүүдые сценэ дээрэ табижа харуулһан байна. Энэ харалгын дүнгөөр 3-дахи отрядай пионернүүд нэгэдэхи һуури эзэлһэн байна.

Спортивна мүрысөөндэ эндэ ехэ анхарал хандуулагдадаг байһаниинь һайшаалтай. Физрук Александр Машковичой хүтэлбэри доро «Солнечный» лагериин футболистнуудай суглуулагдамал команда Улаан-Үдын хүдөөгэй районой һургуулинуудай командатай, «Дружба» гэжэ пионернүүдэй лагериин футболистнуудтай наадаһан байна. Тиихэдэ шатараар, теннисээр, волейболоор мүрысөөн үнгэргэгдэжэ, түрүү һуури эзэлһэн отрядта дамжуулгын кубогууд барюулагдаа һэн. Пионернүүдэй маршрудтай таарaлдуулан, хэдэ хэдэн клубууд эмхидхэгдэнхэй.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, «Солнечный» гэжэ пионернүүдэй лагерьта байһан үхибүүд һайнаар амарна, һонирхолтой наададанда хабаадалсана.

С. ОЧИРОВ.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Солнечный» гэжэ лагериин пионернүүд. «Нойрсожо байһан Хан хүүхэн ба долоон баатар» тухай үльгэрэй үзэл бодолтойгоор гол рольнуудые гүйсэдхэгшэд. Зүүн гарһаа: 3-дахи отрядай пионернүүд — нойрсожо байһан Хан хүүхэнэй рольдо наадаһан Полина Рыжакова, Елисейн рольдо — Юра Широков, хаанай хатанай рольдо — Таня Медведева үльгэрэй геройнуудай рольнуудые гүйсэдхэһэнэй һүүлээр.

ТАНАЙ ХҮБҮҮН СЭРЭГЭЙ АЛБАНДА БЭЛЭН ГҮ?

Сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр хүмүүжүүлгэ гээшые совет арадай коммунис хүмүүжүүлгын нэгэ таһаршагүй шухала хуби гэжэ манай парти тоолодог. КПСС-эй Программа дотор, партиин XXIII, XXIV съезднүүдэй шиидхэбэринүүд соо энээн тухай хэлэгдэнэ.

1967 оной октябрь һарада СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаһан «Сэрэгэй бүгэдэ ниитын албанай уялга тухай» гэжэ шэнэ хуулиин гараһанай удаа сэрэгэй комиссариадууд нютагай партийна, комсомолой органуудтай, олониитын ба ДОСААФ-ай һуралсалай эмхинүүдтэй хамта сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр залуушуулые хүмүүжүүлхэ, тэдэниие сэрэгэй бодото албанда бэлдэхэ талаар республика дотороо зарим тэды хүдэлмэри ябуулһан байна.

Партиин обком, горком, райком, мүн комсомолой дээдэ органууд пленум дээрэ гү, али партийна ба комсомолой эдэбхитэдэй суглаан дээрэ сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр залуушуулые хүмүүжүүлхэ асуудалые ходо шахуу зүбшэн хэлсэдэг болоо.

Жэшээлхэдэ, КПСС-эй Кабанскын райкомой ба ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй гүйсэдкомой тогтоолоор СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэхээр залуушуулые бэлдэхэ тушаа хэмжээ ябуулгануудай дэлгэрэнгы түсэб 1970 оной апрель һарада хаража үзэһэн, баталһан байна. Тэндэ хараалһан хэмжээ ябуулгануудынь мүнөө бэелүүлэгдэжэ байнхай.

Улаан-Үдын Железнодорожно районой комсомолой райком эдэбхитэдэйнгээ суглаа зарлажа, мүн лэ сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр хүмүүжүүлгэ тухай асуудал зүбшэн хэлсээ һэн. Тэрэ суглаанда ДОСААФ-ай эхин организацинуудай түрүүлэгшэнэр, районой, комсомолой эмхинүүдэй секретарьнар, граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадагшад байлсаа.

Тэрэшэлэн 1970 оной эсэстэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй залуушуулай асуудал эрхилдэг комисси сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр залуушуулые хүмүүжүүлхэ, мүн залуушуулые сэрэгэй албанда бэлдэхэ тушаа асуудалаар Мухар-Шэбэрэй аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй түрүүлэгшын тоосоое шагнаһан байна. Энэ тоосоон, элидхэлнүүд ба үгэ хэлэлгэн соо энэ хүдэлмэри һайжаруулха талаар дайралдадаг дутагдалнууд элирүүлэгдэжэ, горитой хэмжээнүүд хараалагдаһан юм. Гэхэтэй хамта, Мухар-Шэбэрэй аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдком 1971 оной февральда болоһон заседани дээрэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдые, партийна организацинуудай секретарьнуудые урижа, Совет Армиин ба Далайн-Сэрэгэй Флодой зэргэдэ алба хэхэ залуушуулай бэлэдхэлые һайжаруулха тушаа тодорхой хэмжээнүүдые хараалаа бэлэй.

Облвоенкомат партиин обкомтой хамта партийна ба совет органуудай хүтэлбэрилхы тушаалтадай суглаан-семинарнуудые үнгэргэдэг. Иимэ суглаанууд дээрэ сэрэгэй бэлэдхэлэй асуудалнууд, партийно-политическэ хүдэлмэриин, сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын дүй дүршэл гэхэ мэтэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэдэг байна.

Сэрэгэй алба хэхэ тушаа шэнэ хуули баталан абаһантай дашарамдуулан, сэрэгшэдэй бэлэдхэлые амжалтатайгаар шиидхэхын тула сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ сэрэгэй эхин бэлэдхэл, колхоз ба совхозуудта, предприятинууд ба һургуулинуудта оборонно хүдэлмэри эмхидхэлгэ тон ехэ удха шанартай. Улаан-Үдын Советскэ районой, Баргажанай, Прибайкалиин, Кабанскын, Зэдын, Загарайн аймагууд залуушуулые сэрэгэй албанда бэлдэхэ талаар нилээд ехэ дүй дүршэлтэй болонхой.

Хаа хаанагүй залуушуулай дунда ерээдүйн сэрэгшын университедүүд ба лекторинууд, сэрэгэй-патриотическа һургуулинууд, сэрэгэй спортивна, элдэб янзын кружогууд, «сэрэгэй албанда татагдаха хүнүүдэй үдэр» болон бусад хэмжээ ябуулганууд залуушуулай дунда мэдээжэ болонхой.

Революционно, ажалай, дайшалхы алдар солын газарнуудаар залуушуулай аяншалга республика доторнай үргэнөөр дэлгэрэнхэй.

Залуушуулые сэрэгэй албанда үдэшэлгэ баяр ёһололой оршон байдалда үнгэрдэг.

Республикын олонхи аймагуудта сэрэгэй албанда залуушуулай мордохоһоо урид партийна, профсоюзай, комсомолой эмхинүүд нютагайнь хүн зоной зүгһөө сэрэгэй албанда амжалта түйлахыень хүсөөд, дурасхаалай бэлэг барюулдаг заншалтай болоо. Мүн зарим аймагуудта жэл бүри сэрэгэй-спортивна лагерьнууд эмхидхэгдэнэ. Тиимэ лагерьнуудта залуушуул сэрэгэй бодото албанда бэлдэгдэдэг.

Кабанскын аймагай военкомат залуушуулые сэрэгэй албанда бэлдэхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулна. Аймагай партийна ба комсомолой организацинууд «Сэрэгэй бүгэдэ ниитын албанай уялга тухай» хуули залуушуулай дунда тайлбарилан ойлгуулхa хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна.

Кабанскын сэрэгэй комиссариат ВЛКСМ-эй райкомтой, ДОСААФ-ай ба спортивна бусад бүлгэмүүдтэй хамта август—сентябрь һарада сэрэгэй-лагерьна сбор эмхидхэжэ, тэрээндэ сэрэгэй албанда татагдаха олон хүбүүдые хабаадуулдаг гуримтай. Иимэ лагерьта сугларһан хүбүүд сэрэгэй эхин бэлэдхэлэй программа шудалхаһаа гадна, спортын элдэб зүйлнүүдээр нормативуудые дүүргэдэг байна.

Кабанскын аймагай военкомат партийна ба совет органуудтай нягта холбоотойгоор ажалаа эрхилдэг гээшэ. Сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр залуушуулые хүмүүжүүлхэ асуудалаар «Байгалай галнууд» гэжэ аймагай газетын дэргэдэ штатнабэшэ таһагые КПСС-эй райкомой бюро баталһан байна. Военкомадай офицернүүд, армиһаа табигдаһан офицернүүд, дайнай ба ажалай ветеранууд энэ штатнабэшэ таһагта оролсоно. Тус таһагай хүсөөр «Сэрэгэй-патриотическа хуудаһан» гарадаг болоо.

Сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр залуушуулые хүмүүжүүлхэ асуудалнуудта республикын һургуулинууд ехэ анхарал хандуулна.

Мүнөө 10 класс дүүргэһэн лэ хүбүүд сэрэгэй албанда ошоно. Энэ талаар Улаан-Үдын 1-дэхи, 20-дохи, 42-дохи, 50-дахи, 52-дохи, 70-дахи һургуулинууд, Хяагтын, Бэшүүрэй, Захааминай, Кабанскын болон бусад аймагуудай һургуулинуудта ехэ хүдэлмэри хэгдэдэг.

Улаан-Үдын табидахи һургуулиин һурагшад баатар-хотонуудай түлөөлэгшэдтэй бэшэлсэдэг, «Нормандия-Неман» гэжэ эскадрилида алба хэһэн нютагай хүнүүд тухай нилээд ехэ материал суглууланхай, Даманска арал дээрэ баатарлигаар тэмсэһэн Николай Петров тухай материалнуудые мүн лэ суглуулаа хай, нэрыень зүүһэн траулерай экипажтай бэшэлсэдэг байна.

Улаан-Үдын 52-дохи һургуулиин һурагшад һуралсалайнгаа жэлэй эхилхэдэ, Дайшалхы алдар солын музей соо ороһоной удаа хэшээлнүүдтээ ородог. Тиихэдэ Советскэ Союзай Герой полковник В. Б. Борсоевтой хамта нэгэ полкдо алба хэһэн хүнүүдтэй бэшэлсэдэг. Тэднэр Борсоев тухай ном бэшэһэн, Алдар солын гурбан орденой кавалер Н. Д. Зугеевтэй уулзажа хөөрэлдэһэн юм.

Бэшүүрэй аймагай Потанинска дунда һургуулиин һурагшад граждан дайнай жэлнүүдтэ Бэшүүрэй партизанска полкын дабшаһан замаар ябажа гараһан түүхэтэй.

Республикын һургуулинуудта «Зарница» гэжэ сэрэгэй-спортивна наадан хаа хаанагүй дэлгэрэнхэй. Манай республикын отряд 1970 ондо болоһон бүхэсоюзна наадандa түрүү һууринуудай нэгые эзэлһэн байна. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын Советскэ райондо эдир армеецүүдэй 15 батальон эмхидхэгдээ. Тус районой 2750 һурагша энэ наадандa хабаадалсаа.

Хэрбээ залуушуулые хүмүүжүүлгэ Коммунис партиин, совет арадай, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй революционно, дайшалхы, ажалай уг заншалда түшэглэһэн байбал, залуушуулые сэрэгэй-патриотическа үзэлөөр хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри амжалтатай, урагшатай байдаг.

В. ГОЛУБЕВ,
облвоенкомадай политическэ таһагай хүдэлмэрилэгшэ.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын аймагай «Улаан Оронго» колхозой огородшон Дугарма Санжиевна Бимбаева өөрынгөө басаган Пурбо-Хандатай шэнэ ургасын үтэрсэ хуряажа байна.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

БААТАР ГАБЬЯАТАНИИЕ БЭДЭРЭГШЭД

Сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгэдэ манай республикын һургуулинууд горитой анхарал хандуулдаг болонхой. Тиин хаа хаанагүй уулзалга, хөөрэлдөөн, аяншалга үнгэргэгдэнэ, түүхэтэ событинуудта хабаадагшадтай бэшэг бэшэлсэнэ, дурасхаалта газарнуудые үзэнэ, шэнжэлнэ, музей болон алдар солын таһагуудые нээнэ. Дурасхаалта газарнуудые үхибүүд шефтээ абан, нангин юумэн шэнгеэр харууһална, сахина. Тиихэ зуураа, нютагайнгаа, городойнгоо түрүүшын комсомолшуудай намтарые һайхашаан суглуулдаг, шэнжэлдэг гээшэ. Энэ талаар хүдэлмэри Баргажанай (хүтэлбэрилэгшэнь А. Ф. Большаков), Баргажанай адагай (хүтэлбэрилэгшэнь И. М. Шелковников), Хориин (Болдонова Д. Е.), Ивалгын (А. А. Гаськов) болон бусад дунда һургуулинуудта һайн ябажа байна. Тэдэнэй хүдэлмэриие һургуулиин гү ,али аймагай штаб хүтэлбэрилдэг. Баргажанай дунда һургуулиин шэнжэлэгшэд «Баргажанда Совет засаг тогтоохын түлөө тэмсэл» гэһэн нэрэтэй альбом бэлдэһэн байна. Баргажандахи революционно тэмсэлэй бүхы түүхэ тэндэнь дэлгэрэнгыгээр харуулагданхай. Хаанта засагай элдэб үедэ политическэ сүлэлгөөр Баргажанда байһан 125 хүнэй нэрые альбомой түрүүшын хуудаһануудта уншанабди. Удаань комсомолой түрүүшын ячейкын хүдэлмэри тухай материалнууд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда наһа бараһан аха дүү Иван, Алексей, Александр Козулинтанай баатаршалга тухай фото-зурагуудтай материалнууд һурагшадай тон һонирходог зүйлнүүд. Тиихэдэ Козулинтанай танкова экипаж тухай «Известия», «Буряадай залуушуул» газетэнүүдтэ толилогдоһон статьянууд һурагшадай альбомые шэмэглэн, бүри һонирхон харамаар, уншамаар болгоно. Эсэгэ оронойнгоо түлөө наһа бараһан аха дүү Козулинтанай улаан шуһанай тэмдэгтэй бэшэг эдир шэнжэлэгшэдые Эхэ оронойнгоо түлөө эрид шууд тэмсэхыень уряалдаг байна.

Баргажан тосхоной нэгэ үйлсэ, һургуулиин пионернүүдэй дружина, сэрэгэй танкова частиин нэгэ экипаж гэхэ мэтэ аха дүү Козулинтанай нэрые нэрлүүлэн, һайханаар абажа ябадаг.

Улаан-Үдэ хотын 52-дохи һургуулида дайшалхы алдар солын музей хүдэлмэрилдэг. Советскэ Союзай бүхы Маршалнууд тухай материал тэндэ суглуулагданхай. Гадна нүхэд Гречко, Чуйков, Жуков, Ерёменко болон бусадай гар табилгатай фотографинуудшье бии. Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Буряад ороной эрэлхэг хүбүүд һурагшадай тэрэ альбом соо һуулгагданхай. Баатарай үхэлөөр унаһан нютагайнгаа хүбүүдтэй байлдаанда суг ябаһан нүхэдтэ һурагшад бэшэг бэшэжэ, харюу абахадаа, музей болон таһагуудайнгаа материал нилээд арьбадхадаг байна.

Тус һургуулиин пионернүүдэй дружина Советскэ Союзай Герой В. Б. Борсоевой нэрэ зүүдэг. Борсоевой дайшалхы намтар суглуулха хүдэлмэридэнь һурагшадта сэрэгэй начальнигууд туһалдаг. Һургуулиин аяншалагшадһаа бүридэһэн отряд Геройн түрэһэн нютагаар, һураһан һургууляарнь ябаһан, тэрэнэй түрэлхид болон нүхэдтэйнь танилсаһан байна. Тиин Улаан-Үдын 52-дохи һургуулиин музей Владимир Бузинаевич тухай олон материалтай болонхой.

Советскэ Союзай Герой В. Б. Борсоев тухай бүри һайн мэдэхэ болохын тула 52-дохи һургуулиин эдир шэнжэлэгшэд Львов хото орожо, тэрэнэй хүүр болон скульптурна портредыень үзэһэн.

Байгша оной май һарын һүүлээр хизаар ороноо шэнжэлэгшэд түүхын багша В. Т. Шергинагай хүтэлбэри доро Улаан-Үдэ — Курск — Киев — Львов гэһэн маршрудаар ябажа, Борсоевой дайшалхы намтарые бүри баян, һонин болгохо гэһэн зорилго урдаа табиһан. Һурагшад тиишэ мордохоһоо урид дурсагдаһан городуудай һурагшадтай бэшэлсэжэ, тусхай уряал абаһаниинь ехэтэ һайшаамаар.

Зэдын аймагай Зэлтэрэ һууриндахи бишыхан модон гэр соо 1920 ондо К. К. Рокоссовскиин штаб байһан. Мүнөө тэрэ гэр соонь Зэлтэрын дунда һургуулиин шэнжэлэгшэдэй хүсөөр Советскэ Союзай Маршал К. К. Рокоссовскиин нэрэмжэтэ музей нээгдэнхэй. Үхибүүдэй нэрэ дээрэ хүндэтэ Маршалһаань ерэһэн бэшэгүүд соо баяр баясхалангай үгэнүүд оло дахин дурсагданхай юм. Тиихэдэ Зэлтэрэ тосхоной 112 хүн Н. А. Каландаришвилиин партизанска отрядта бэеэ даанги дайшалхы дружина болон ороһон. Тэдээн тухайшье һони һонин материал һургуулиин хизаар ороноо шэнжэлэгшэдэй хүсөөр сугларжал байдаг. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэри М. Ф. Клочиной хүтэлбэри доро хэгдэнэ.

Һургуулиин музейнүүдтэ суглуулагдаһан материалнууд ба документнүүд арад зоноймнай баатаршалга тухай хэтын хэтэдэ хөөрэжэ байха, хэзээдэшье мартагдашагүй дурасхаал байхал.

Н. АЖЕЕВА,
хүүгэдэй аяншалгын республиканска станциин методист.

Аха дүү Монголой ажалшадай баясхалан

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). Дзабхан аймагай түб Улясутай городто совет барилгашадай бодхоһон 10 жэлэй һургуулиин гэр байшангууд ашаглалгада үгтөө. Һуралсалай корпусһоо гадна, бүрин хүсэдөөр түхеэрэгдэһэн интернат, спортивна зал, библиотекэ, багшанарай байха аятай зохид байрын гэр эндэ бии. Энэ хадаа арадай революциин 50 жэлэй ойтой дашададмдуулан, монгол арадта Советскэ правительствын бэлэг болгон үгэһэн юһэн барилгын һүүлшынхинь болоно. МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо С. Лувсан, СССР-һээ МНР-тэ байдаг элшэн сайд С. Н. Щетинин баярай ёһолол дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Мүн лэ иимэ түхэлэй һургуулиин гэр байшангууд аймагай центрнүүд болоошо Цэцэрлэгтэ, Алтайда, Баруун-Үртэдэ, Даланзадгадта гайхамшаг һайндэрэй урдуур монгол ханинарта дамжуулан үгтөө. Мүрэн ба Чойбалсан городууд мүнөө үе сагай түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаһан больницатай ба поликлиникэтэй болоо. Революциин музейн хоёр дабхар байшан хилэ дээрэхи Алтан-Булаг городто баригдаһан байха юм.

Арадай революциин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан, хэдэ хэдэн аймагуудта, Улаан-Баатарта СССР-эй барилгашадай бодхоһон олон барилганууд совет хүнүүдэй үнэн зүрхэнэй, аха дүүгэй туһаламжые эли тодоор харуулна гээд «Монголой һонинууд» газетэ бэшэнэ.

ТОБШОХОНООР

КАИР. (ТАСС). Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон тухай договорые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй эсэслэн баталһан тухай мэдээсэлые Египедэй олониитэ угаа схээр һаналаа ханан угтаһан байна.

* * *

КОЛОМБО. (ТАСС). Премьер-министр Сиримаво Бандаранаике түрүүтэй Цейлоной нэгэдэмэл фронтын правительство ороной экономическа бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые абана.

Хариин конторонууд болон маклерска фирмэнүүдэй ябуулгые мүрдэхэ талаар комиссии байгуулжа, правительство шэнэ шухала алхам мүнөө хэбэ. Энэ шиидхэбэриинь Цейлоной олониитэ һаналаа хананrяар угтаа.

* * *

КАРАЧИ. (ТАСС). Пакистанай президент Яхья Хан июниин 28-да радиогоор үгэ хэлэжэ орондоо хандахадаа, һунгагдаһан арадай түлөөлэгшэдтэ засагые дамжуулан үгэхэ өөрынгөө түсэб тухай дурдаһан байна.

Орон дотор экономическа ехэ бэрхэшээлэй тохёолдожо байбашье, эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ элдэб хэмжээнүүдые правительство абажа байна гээд.президент үгынгөө түгэсхэлдэ онсолон тэмдэглээ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТОДОРХОЙ, ШУУД СЭХЭ ПОЛИТИКА

СОФИ. (ТАСС). Энэ жэлдэ үнгэрһэн КПСС-эй XXIV съездын ба социалис оронуудай аха дүү партинуудай съезднүүдэй хүдэлмэриие тайлбарилхадаа, «Работническо дело» иигэжэ бэшэнэ. Эдэ съезднүүд бүхы бүмбэрсэг дэлхэйн коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудтай, колониальна дарлалтаһаа сүлөөрһэн арадуудтай, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдтэй, зүүнэй үзэл баримталдаг социалис ба демократическа партинуудтай һанал нэгэдэлгын, аха дүүгэй харилсаа холбооной һүр жабхаланта манифестаци болоһон байна. Баруунай ба «зүүнэй» ревизионистнуудые хэрэглэн, дэлхэйн коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй эмхи гурим алдахуулхын тулада дэлхэйн империализмын ба хархис хүсэнүүдэй оролдолго урагшагүйдөө гэжэ сэхэ хэлэжэ болохо гээд газетэ үргэлжэлүүлэн бэшэнэ.

Социалис гүрэнүүд эб найрамдал хамгаалан, шууд сэхэ, оролдосотой ба эдэбхитэй политика бэелүүлнэ гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ. Энэ политика социалис оронуудай, мүн бүхы дэлхэйн арадуудай шухала аша туһада таарaлдана. Эгээл иимэһээ тус политика социалис, хүгжэжэ эхилһэн капиталисшье оронуудай үргэн олон хүн зоной дунда дэмжэгдэнэ. Эгээл иимэһээ бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ талаар КПСС-эй XXIV съезд дээрэ хэһэн тоосоото элидхэл соогоо, Тбилиси, Прага болон Берлиндэ хэлэһэн үгэнүүд соогоо Л. И. Брежневэй оруулһан дурадхалнуудые арадууд һайшаалтайгаар угтаһан, дэмжэһэн байна бшуу.

Болгар арад Совет ороной дурадхалнуудые шууд сэхээр дэмжэнэ, тиихэтэй хамта, дэлхэйн шухалын шухала асуудалнуудые бодотоор шиидхэжэ орохые Европын, бүмбэрсэг дэлхэйн бусад арадуудтай хамта баадхана.

КУРТ БАХМАНАЙ БЭШЭГ

БОНН. (ТАСС). Германиин Компартиин түрүүлэгшэ Курт Бахман хадаа ГКП-гэй ажал ябуулга тушаа ХДС—ХСС-эй бундестагтахи фракциин хэһэн асуултые буруушаахыень уряалан, ФРГ-гэй правительствые партиин правлениин даалгабаряар уряалһан байна.

Федеральна канцлерай зургаанда эльгээһэн бэшэг соогоо иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ. Иигэжэ ХДС — ХСС-эй фракци «конституциин ёһоор хамгаалагдадаг ГКП-е хардаха гүрдэхэ, партида хүдэлмэришэдэй, залуушуулай түлөөлэгшэдэй оролгодо һаад ушаруулха, шахардуу шанга байдал һуларуулха, Европодохи аюулгүй байдал хангаха эмхи байгуулха эрмэлзэлгэдэ түбэг татаха һэдэлгээ үргэлжэлүүлнэ.

ХДС—ХСС-эй парламентска фракциин асуулта хадаа конституционно гол эрхэдэ, илангаяа хүдэлмэришэдэй ба профсоюзуудай эрхэдэ улам шангаар халдан оролгын хубинь болоно гэжэ ГКП тоолоно.

УРАГШАГҮЙ НАЙМААСАЛДААН

БОНН. ТАСС-ай корр. В. Иванов иигэжэ дамжуулна: ФРГ-дэ байдаг американ сэрэгүүдэй гаргашые Бонной даалсадаг болохо тухай ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министерствын ба США-гай гүрэнэй департаментын дээдэ тушаалта түлөөлэгшэдэй хэлсээн Бонндо эхилһэн аад таһалдаба. Ямаршье үрын гараагүй тухай ФРГ-гэй МИД-эй тунхаглаһан коммюнике соо сэхэ мэдэрэгдэһэн байха юм. Коммюнике дээрэһээ хаража үзэхэдэ, мүнгэ зөөри гаргашалгын талаар энэ наймаасалдаан хэдэн неделиһээ Вашингтондо үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

Мүнгэ зөөриин асуудалаар хэлсээнүүд НАТО-гой талаар ханинарай хоорондо хоёр жэл бүхэндэ үнгэргэгдэдэг, тиихэдээ унжагайрдаг ба шанга арсалдаанууд гарадаг байһан юм. Мүнөө жэлдэ арсалдаанууд илангаяа шангаар гараа гээд Баруун Германиин хэблэл мэдэрнэ. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Һүүлшын иимэ хэлсээнэй болоһон 1969 онһоо хойшо үнэндөө Баруун Германиин маркын сэн хоёр удаа дахин дээшэлүүлэгдээ, тэрээнһээ уламжалан, долларой сэн маркатай жэшэбэл, нилээд доошоо ороо. Тиин Баруун Германида сэрэгүүдые барижа байхын тулада США-гай гаргаша ехэ болоо. Тиимэһээ гаргашануудта Бонной хабаадалсаха тухай эрилтэ дээшэлһэн байна.

Хэблэлэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор, гаргашануудай 80 процентыень Бонн дааха ёһотой гэжэ американ тала тоолоно. Бонн ондоо хараа бодол баримталдаг. Тэрэ хадаа жэл бүхэндэ 800 миллионһоо олон бэшэ марка түлэхые зүбшөөнэ.

Урда тээхи хоёр жэлэй хэлсээнэй болзоройнь хүсөөшье һаань, үгэеэ ойлголсожо шадаагүй байһан баримта хэлсээнэй үедэ ехэ шанга арсалдаанай гараһые гэршэлжэ үгэнэ.



Аравиин хахад аралай зүүн урда зүгтэ Оман гэжэ гүрэн бии юм. Энэ гүрэн 1970 оной июль һарада республика болоһон байна. Эндэхин ехэнхидээ газар тарялангай ажал эрхилдэг, экономическа талаараа тон гээгдэнги байдалтай юм. Арад зониинь мал ажал эрхилдэг байна. Тамхин хүдөө ажахын гол ургамалнуудай нэгэн болоно. 1964 ондо малтан абтагдажа эхилһэн нефьһээ ороной гол олзо доход ородог байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Дофар провинциин таряашад.

ТАСС-ай фотохронико.

«ПРАВДА БУРЯТИИ» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй Центральна Комитедһээ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумһээ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведһээ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: замбуулинай «Союз-11» гэжэ онгосын экипажай усалтан наһа бараһан тушаа ТАСС-ай материалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Шэнэдхэн хубилгаһанай аша үрэ» гэһэн Г. Филипповэй статья. «Газар дайдынгаа баялигые зүбөөр эдлээ» гэжэ В. Москвитинай корреспонденци. Тэжээл бэлэдхэлгын асуудалаар тобшо мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: СССР-эй уран зохёолшодой V съездын материал. Хилын саанаһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА. 16.00 — Шэнэ һонин Москваһаа дамжуулагдаха. 16.05 — Һургуулиинхидта зорюулагдаһан дамжуулга. 16.35 — Футболоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. Москвагай «Динамо», ЦСКА-гай командануyд наадаха. 17.20 — «Грузиин эстрадна дуунууд» гэжэ фильм-концерт. 17.50 — «Поэт А. Вознесенский манай айлшан» гэжэ дамжуулга. 18.15 — Телеспектакль. 19.20 — Ан гүрөөл тухай дамжуулга.

21.00 — «Лейтенантнар албанда ошоно» гэжэ телефильмээр Улаан-Үдэһөө дамжуулга эхилхэ. 21.25 — Шэнэ һонин. 21.45 — «Фитиль» гэжэ сатирическэ киножурнал. 21.55 — «Поэдүүд — манай айлшад» гэжэ дамжуулга буряад хэлэн дээрэ болохо. 22.15 — «Зүүн Сибирь» гэжэ киножурнал.

САГАЙ УЛАРИЛ

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор республика доторнай бага зэргэ үүлэтэйшэг байха, Байгал шадарай ба хойто аймагуудта саг зуурын бороон орохо. Баруун зүгһөө шангашагаар һалхилха. Байгал шадарай ба Баунтын аймагуудта 19—24, бусад нютагуудта 23—28, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 12—14, үдэрынь 26—28 градус дулаан байха.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-03557. Заказ № 994.